

4 Stockholmsregionen och dess risker för olyckor

Stockholmsregionen präglas av storstadens och huvudstadens intressen och behov samtidigt som det rymmer stora natur- och kulturmiljöer såsom urskog, odlad mark, betesmarker och inte minst en av världens största skärgårdar. I området finns skärgårdsmiljö, landsbygd, förortsmiljö och Sveriges tätaste stadsmiljö. Det finns vatten såsom Östersjön och Mälaren, det finns skog, fält och en mängd bebyggelse både på och under mark. Det finns ett omfattande system av olika transportmedel för både person- och godstrafik, en mängd tekniska försörjningssystem samt industrier och verksamheter av olika slag. Detta område har en för Sverige unik riskbild.

Vi vet idag att olyckor är ett mångfacetterat och samhällsövergripande problem. Det är också ett problem med sociala och demografiska kopplingar. För att på allvar minska olyckorna och konsekvenserna av dem behövs således ett brett och sektorsövergripande arbete i samhället.

De olyckor som sker och kan ske i regionen spänner från mindre s.k. vardagsolyckor som sker ofta till stora olyckor med allvarliga konsekvenser, som lyckligtvis sker mer sällan.

En olycka kan hota till exempel:

- Människors liv och hälsa
- Egendom
- Miljö
- Samhällets funktion och flöden (t.ex. stopp i trafiken)
- Myndigheters, organisationers eller personers förtroende och anseende

I detta kapitel redogörs för de risker som identifierats inom SSBF:s geografiska område som kan föranleda en räddningsinsats. Informationen är till stor del hämtad från Riskstudie 2013 (SSBF Dnr 301-1379/2013), där också mer information om olycksriskerna inom SSBF:s geografiska område kan hittas. Riskstudie 2013 har bland annat haft MSB:s skrift Samhället år 2032 – Fem utmanande framtidsscenarioer för samhällsskydd och beredskap och skriften 2030 – En räddningstjänst i tiden, framtagen av SSBF, Räddningstjänsten Storgöteborg och Räddningstjänsten Syd, som underlag.

Information om olycksrisker som är specifik för olika olyckstyper finns också i bilaga ANALYS OCH INRIKTNINGAR.

4.1 Stockholmsregionen

SSBF:s geografiska område är en del av en expansiv storstadsregion. Regionen är Sveriges mest innovationsrika; en tredjedel av Sveriges ekonomiska tillväxt sker i Stockholmsregionen och vart tredje företag finns här. Regionen är dessutom ett av Europas ledande besöksmål med flest besökare i Skandinavien.

Inom SSBF:s medlemskommuner bor ca 1,3 miljoner invånare. Befolkningstillväxten här är dessutom kraftigare än utvecklingen i landet som helhet. Regionen växer med ca 35 000 invånare per år, vilket motsvarar ungefär 45 procent av Sveriges totala befolkningsökning. Cirka 31 procent av Sveriges utrikes födda bor i Stockholms län; invånarna i regionen har ursprung från 187 olika länder.⁵

Befolkningen förväntas även öka i SSBF:s medlemskommuner under kommande år. En ökande befolkning tillsammans med en ökande komplexitet i samhället kan förväntas leda till att riskbilden förändras och att behovet av räddningsinsatser ökar.

4.1.1 Storstockholm har särskilt skyddsvärda verksamheter och objekt

Storstockholm är Sveriges politiska, ekonomiska, kulturella och mediala centrum. Detta innebär att det finns en hög koncentration av verksamheter och objekt som av olika anledningar är särskilt skyddsvärda. Olyckor som drabbar dessa funktioner kan få stora och utbredda konsekvenser, inte bara regionalt utan även nationellt och internationellt. I samband med särskilda tillfällen kan dessutom hotbilder förändras, t.ex. vid statsbesök eller demonstrationer. Storstockholms höga koncentration av skyddsvärda verksamheter och objekt medför en förhöjd risk för vissa typer av olyckor, t.ex. antagonistiska handlingar kopplade till politiska vindar.

⁵ Ett strå vassare, Stockholm – Sveriges motor, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2011.

4.1.2 Nöjesliv, turism och evenemang innebär särskilda risker

Inom SSBF:s medlemskommuner finns ett stort kultur- och nöjesliv med tusentals restauranger, teatrar, biograf, barer och klubbar, museer, mässlokaler samt idrottsarenor. Här finns även en omfattande handel med butiker och flera större köpcentrum. Storstockholm står också årligen som värd för flera större evenemang, från fotbollsmatcher till festivaler. Till dessa evenemang reser människor från hela världen.

När många människor samlas på samma ställe innebär det att fler människor riskerar att drabbas om en olycka skulle inträffa. I dessa sammanhang kan dessutom hotbilder förändras. Vid vissa tillfällen begränsar folksamlingarna och evenemangen framkomligheten för räddningstjänsten.

4.1.3 Stor befolkningsmängd och många bostäder

Den stora befolkningen inom SSBF:s område medför en stor mängd bostäder; här finns allt från höga flerbostadshus och villaområden till fritidshus och slott. En stor del av de olyckor som vi hanterar sker i eller i anslutning till människors hem. Som exempel kan vi nämna att de flesta som omkommer i bränder gör det i en boendemiljö.

En särskilt problematik är de otillgängliga innergårdar som finns i Stockholms innerstad. Med otillgängliga menar vi att vi inte kan komma in på dem med våra ordinarie räddningsfordon. Det innebär att det är svårt – och ibland inte möjligt – att exempelvis assistera med maskinstegar vid utrymning av vissa lägenheter.

4.1.4 Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Det finns mycket gammal och i stor utsträckning kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inom SSBF:s medlemskommuner, från Gamla stan i Stockholm och tät trähusbebyggelse i Vaxholm till kyrkor, slott och herrgårdar utspridda över området. Bebyggelsen är skyddsvärd i och med sitt kulturhistoriska värde och byggnaderna är ofta unika i sitt slag.

Många kulturhistoriska byggnader medför även en ökad risk för brand och brandspridning samt stora utmaningar vid en räddningsinsats. Byggnaderna är uppförda utan dagens moderna byggnadstekniska brandskydd och står ofta tätt tillsammans. Att införa brandskyddsåtgärder i efterhand är dessutom ofta svårt på grund av önskemål om att bevara byggnaderna i ursprungligt skick.

4.1.5 Transportinfrastruktur och godstransporter

I SSBF:s geografiska område finns ett omfattande transportsystem som omfattar vägnät, järnväg och regional spårtrafik (tunnelbana, spårväg och pendeltåg), flygtrafik samt farleder för gods- och passagerarfartyg.

Vägnätet är omfattande, både över och under mark; Essingeleden mellan Solna och Västberga är exempelvis Sveriges mest trafikerade vägsträcka och en primär led för farligt gods. Små olyckor kan få stora konsekvenser för samhället om de sker på fel ställe i Storstockholms komplicerade trafiksystem. En olycka som medför behov av att stoppa trafiken i till exempel tunnelbanan eller på de mest trafikerade vägarna får följdverkningar långt efteråt och påverkar många människor och viktiga samhällsflöden. En olycka som medför stopp på järnvägens stambana får konsekvenser för tågtrafiken med följdverkningar i stora delar av landet.

Inom Storstockholm ligger även Bromma flygplats. Flygolyckor är lyckligtvis mycket ovanliga men kan ge upphov till allvarliga konsekvenser om de inträffar. Statistiskt sett sker de flesta olyckorna under start eller landning, vilket innebär att flygplatsers närområden drabbas. Ett antal helikopterplattor finns också inom SSBF:s område, till exempel i anslutning till de stora sjukhusen. Flygplatser och helikopterplattor klassas som farliga verksamheter av länsstyrelsen eftersom olyckor kopplade till verksamheten kan få allvarliga konsekvenser.

Transporter sker även på vatten i regionen. Längs de stora farlederna transporteras gods som bland annat består av stora mängder oljeprodukter. Även passagerar- och kryssningstrafiken är omfattande och Storstockholm är en populär kryssningsdestination. En mängd fritidsbåtar rör sig också på regionens vatten, inte minst på sommarhalvåret när många beger sig ut i skärgården. Båttrafiken medför vissa risker för olyckor: till exempel brand i båt, kollisioner och utsläpp av farliga ämnen i vatten. Det senare är särskilt allvarligt om det inträffar i Mälaren, som är regionens främsta vattentäkt.

4.1.6 Utbyggnader av infrastrukturen

Transportsystemet kommer att utvecklas och byggas ut under de närmaste åren. Det krävs för att möta behovet från den ökande befolkningen och näringslivets aktivitet i regionen. Flera infrastruktursatsningar pågår eller planeras, många av dem under mark. Som exempel kan vi nämna Förbifart Stockholm, Citybanan, Norra länken och utbyggnaden av tunnelbanan. Olyckor under mark medför särskilda utmaningar för räddningsinsatser.

4.1.7 Förändringar och svårigheter i trafiken för SSBF

Den idag ofta ansträngda trafiksituationen i regionen påverkar ibland SSBF:s möjlighet att genomföra räddningsinsatser. Det händer att insatser fördröjs på grund av svårigheten att ta sig fram och att tät trafik hindrar en snabbt påbörjad räddningsinsats.

Arbetet för att minska samhällets klimatpåverkan leder också till förändringar inom transportsektorn. Omställningen mot förnybara bränslen leder till att fordon som drivs med etanol och biogas blir allt vanligare. Detta medför inte bara en förändring i vilka drivmedel som används i våra fordon utan även en omställning i vilka ämnen som transporteras på våra vägar, järnvägar och farleder. Detta påverkar således riskerna för olyckor.

4.1.8 Vatten- och naturområden i regionen

Stockholms län präglas av sitt läge mellan Mälaren och Östersjön. Området har flera värdefulla naturområden. I dagsläget finns här 270 naturreservat, två nationalparker och en nationalstadspark. Många bor eller arbetar i anslutning till vatten och Mälaren är dessutom vattentäkt för 1,3 miljoner av regionens invånare.

Vatten- och naturområden är skyddsvärda och viktiga för regionens fortlevnad. Det är därför viktigt att skydda dessa mot olyckor och utsläpp som exempelvis kan förstöra vattenkvalitén. Större naturområden innebär också att skogsbränder kan få en omfattande spridning.

4.1.9 Risker med naturolyckor

Med vattnet kommer risker för översvämningar. Andra naturolyckor som kan ske i är ras och skred, skogs- och vegetationsbränder samt stormskador. I sina klimatrapporter slår FN fast att den globala medeltemperaturen stiger. Forskare förutspår bland annat att detta kommer leda till en ökad nederbörd, att intensiv korttidsnederbörd blir vanligare, att antalet snö dagar per år i Stockholms län kommer att minska, att kraftiga värmeböljor kommer bli vanligare, att vegetationsperioden kommer att förlängas och att vattenflödena kommer att vara högre under höst och vinter samtidigt som de blir lägre under sommaren.

Det finns anledning att tro att risken för naturolyckor av olika slag kommer öka i framtiden. Översvämningar och större skogsbränder är exempel på olyckor som förväntas bli vanligare i takt med att vädret blir extremare.

4.1.10 Farliga verksamheter

Storstockholm rymmer ett stort antal industrier och verksamheter som hanterar farliga ämnen. Det kan vara allt från petroleumhantering vid Louddens oljehamn till gasolhantering vid det lokala gatuköket. Hantering av farliga ämnen får aldrig bli farlig hantering; därför styrs dessa verksamheter av ett omfattande regelverk.

I den så kallade Seveso-lagstiftningen ställs krav på verksamheter som hanterar stora mängder farliga kemikalier för att förebygga och begränsa allvarliga kemikalieolyckor. Länsstyrelsen beslutar även om vilka verksamheter som ska omfattas av skyldigheter vid farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor. Idag finns det 26 verksamheter inom SSBF:s område som räknas som farlig verksamhet enligt länsstyrelsens kategorisering. Av dessa omfattas 14 stycken av Seveso-lagstiftningen, varav fyra stycken tillhör den så kallade högre kravnivån.

Hantering av mindre mängder brandfarliga och explosiva varor kräver tillstånd som söks hos SSBF. Ca 1 300 verksamheter inom SSBF:s område har i dagsläget tillstånd att hantera brandfarliga varor och ca 200 stycken har tillstånd att hantera explosiva varor. Tillstånden för explosiva varor utgörs till största delen av hantering eller förvaring av fyrverkerier.

Dessa verksamheter innebär risk för olyckor som involverar farliga ämnen, till exempel explosioner, utsläpp av giftig gas, utsläpp av miljöfarliga ämnen och cisternbränder.

4.1.11 Undermarkbebyggelse

I Storstockholmsområdet finns det en omfattande bebyggelse under marken, så kallad undermarkbebyggelse, och det byggs och planeras för ännu mer. Bland annat leder behov av förtätningar till att det blir vanligare med överdäckningar av trafikleder. Undermarkanläggningarna utgörs av bland annat tunnelbanan, järnvägstunnlar, vägtunnlar, köpcentrum och affärer, fordonsdepåer samt bergrum av olika slag. I och med projektet Citybanan kommer även pendeltågstrafiken i centrala Stockholm att gå under mark. Storstockholm är speciellt eftersom trafik med farligt gods hänvisas till tunnelmiljöer i stor utsträckning. Den omfattande undermarkbebyggelsen innebär att det finns speciella utmaningar för hanteringen av olycksrisker och i synnerhet SSBF:s genomförande av räddningsinsatser.

4.1.12 Höga byggnader

Inom Storstockholm finns ett antal höga byggnader. Dessa objekt har tidigare varit ovanliga men på senare år har antalet ökat och fler förväntas byggas i en nära framtid. Fler höga byggnader medför att samhällets förmåga att hantera olycksrisker i höga byggnader blir viktigare. Den höga höjden utgör en utmaning för hanteringen av olycksrisker och inte minst för SSBF:s insatsförmåga. Höga byggnader kan innebära ökade svårigheter vid utrymning. Räddningsinsatser i höga byggnader kräver också annorlunda taktik och tillvägagångssätt än insatser i lägre byggnader.

4.1.13 Tillfälliga arbetsplatser

Den snabba utvecklingen i regionen innebär särskilda risker. Det sker årligen ett flertal arbetsplatsolyckor inom SSBF:s område, ofta i samband med de många byggarbeten som pågår. De omfattande byggprojekten påverkar också trafikflöden och framkomligheten för bland annat utryckningsfordon.

4.1.14 Kritisk infrastruktur, flöden och ökade krav

De strukturer som finns i regionen är idag till stor del beroende av varandra. Det handlar till exempel om elnät, fiber för kommunikation, mobiltelefoninät, transportsystem på vägar och på järnvägar, vattenförsörjning, flygtrafik, pipelines och avlopp. Dessa strukturer blir än mer beroende av varandra i takt med att system digitaliseras och effektiviseras. Detta ger ett allt mer komplext system. I takt med att samhället blir mer högteknologiskt kommer acceptansen för störningar troligen också att minska. Detta kommer sannolikt också att bära med sig ökade krav på snabb och smidig hantering av olyckor.

4.2 Sociala faktorer

Det finns även sociala faktorer som påverkar riskerna för olyckor i regionen.

4.2.1 Människor med begränsad förmåga att skydda sig själva

I Storstockholm finns ett antal sjukhus, däribland Södersjukhuset som är ett av Nordens största akutsjukhus och Karolinska universitetssjukhuset som är ett av Europas största sjukhus. I regionen finns även en mängd vårdinrättningar, till exempel äldreboenden och rehabiliteringshem. Ett stort antal skolor och förskolor finns också i området.

Äldre, sjuka, missbrukare och barn är exempel på människor som kan ha en begränsad förmåga att sätta sig själva i säkerhet vid en brand eller annan olycka och att förebygga och undvika olyckor. Äldre är tydligt överrepresenterade i statistiken för skadade och omkomna i bränder.

4.2.2 Social oro, anlagda bränder och antagonistiska handlingar

De senaste åren har SSBF hanterat många olyckor kopplade till social oro. Social oro tar sig inte sällan uttryck i att bränder anläggs, till exempel i personbilar.

Andelen anlagda bränder i skolor är hög; de senaste tio åren har nästan hälften av skolbränderna varit anlagda. Kostnaderna för bränder i skolmiljö uppgår i Sverige till cirka 300 miljoner kronor årligen. Anlagda bränder och andra medvetet orsakade olyckor kan ha en mängd bakomliggande sociala faktorer.

Andra antagonistiska handlingar, såsom bombhot, orsakar årligen ett flertal räddningsinsatser i regionen. Oroligheter kan förekomma i samband med politiska manifestationer och demonstrationer, men även i samband med evenemang som fotbollsmatcher.

4.2.3 Förändrad demografi

Regionens demografiska sammansättning håller på att förändras. Sverige har en åldrande befolkning och andelen äldre ökar. Ett ökat antal äldre kan innebära förändrade risker för olyckor. I vissa fall ökar riskerna. Andelen utlandsfödda i Sverige och regionen förväntas också öka. Kultur och språk kan påverka hur människor agerar vid en olycka och hur de kommunicerar och tillgodogör sig information om säkerhet.

4.2.4 Rökning och alkohol

Rökning är fortfarande den vanligaste orsaken till bränder som leder till dödsfall. De senaste åren har människor blivit mer medvetna om detta fenomen och andelen rökare i befolkningen har minskat. Sedan 2011 får dessutom inte cigaretter utan särskilda självslocknande egenskaper säljas i Sverige. Det har dock ännu inte gått att se om detta har haft någon statistisk effekt på antalet som omkommer i bränder.

Alkoholkonsumtion har en betydande inverkan vid olyckor och beräknas vara inblandat i cirka 30 procent av samtliga dödsolyckor. Detta gäller framförallt trafikolyckor, bränder, druckning och förgiftningsolyckor. Ca 40 procent av de som omkommer i bränder har druckit alkohol före olyckan. Även användning av narkotika ökar risken för att skadas i olyckor.

4.2.5 Psykisk ohälsa

Psykisk ohälsa är ett växande problem i samhället och det vanligaste bakomliggande skälet till att en människa gör ett självmordsförsök eller begår självmord. Regeringen har slagit fast att ingen ska behöva hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord. Ingen ska behöva ta sitt liv.

SSBF larmas tillsammans med ambulans och polis till vissa typer av självmordssituationer. Det handlar i första hand om människor som hotar om att hoppa från hög höjd.

4.3 Olycksförekomsten

De olyckor som redan har inträffat och de olyckor som sker ofta, så kallade vardagsolyckor, ger en bild av vilka olyckor som kan komma att inträffa i framtiden. Historiska tillbakablickar kan dock inte säga allt om framtiden. Olyckor med låg sannolikhet kanske aldrig tidigare har inträffat och händelser som ingen har förväntat sig är ofta de som får störst påverkan på samhället.

SSBF behöver kunna hantera vardagsolyckan och samtidigt vara förberett på mer svårförutsedda och omfattande händelser. Lite förenklat är det de olyckor som sker ofta som styr formen på SSBF:s utryckningsverksamhet, till exempel var man ska placera räddningsresurser. Den totala kapaciteten i regionen är dock anpassad för potentialen för stora olyckor.

4.3.1 När och hur ofta olyckorna sker

Olyckorna i regionen fördelar sig i huvudsak jämnt över året. Olyckornas karaktär kan dock variera med årstiderna på vissa sätt, till exempel sker flest drunkningsolyckor under sommarmånaderna medan bränder i bostäder är vanligast på vintern. Antalet räddningsinsatser varierar också typiskt över dygnet med fler utryckningar under dagtid än på natten.

Det är vanligt att flera olyckor sker samtidigt. Vid cirka hälften av tillfällena när ett nytt larm inkommer till SSBF pågår redan en eller flera räddningsinsatser någonstans i området.

4.3.2 Var olyckorna sker

Olyckor sker över hela SSBF:s geografiska område. Antalet olyckor och därmed behovet av räddningsinsatser varierar dock kraftigt. De högst belastade stationerna kan ha flera gånger fler larm än de stationer som har lägst belastning under en tidsperiod.

4.3.3 Ett fåtal stora olyckor kan få stor påverkan

Huvuddelen av olyckorna i regionen är begränsade i sin omfattning när det kommer till tidsåtgång, antalet skadade och resursbehovet för en räddningsinsats. Det finns dock ingen naturlig övre gräns för en olyckas konsekvenser. Till exempel kan det förlorade värdet vid en omfattande skogsbrand överstiga kostnaden för samtliga övriga bränder samma år.

5 Förutsättningsskapande verksamhet

I detta avsnitt beskriver vi SSBF:s förutsättningskapande verksamhet. De olika kapitelrubrikerna är målbilder för denna verksamhet.

5.1 SSBF är en attraktiv arbetsgivare med rätt kompetens och god arbetsmiljö som har engagerade medarbetare

SSBF står inför utmaningar för det framtida behovet av kompetensförsörjning på grund av kommande pensionsavgångar och behov av ny kompetens. Sammansättningen av SSBF:s medarbetare ska, utifrån kompetensbehovet, spegla samhällets sammansättning. SSBF använder metoden kompetensbaserad rekrytering, för en jämställd och icke diskriminerande rekryteringsprocess, för såväl externa som interna rekryteringar.

5.1.1 Attraktiv arbetsgivare

SSBF ska vara en attraktiv arbetsgivare där allas kompetens tas till vara och utvecklas kontinuerligt. Vi ska stärka arbetsgivarvarumärket genom ett aktivt stöd till chefer och medarbetare att utveckla attraktiva arbetsplatser. Vi ska även synas och verka i sammanhang som bidrar till att öka attraktiviteten och säkerställa personalförsörjningen. SSBF ska vara en organisation med en öppen och inkluderande arbetsmiljö som är tillgänglig för alla och där diskriminering och trakasserier inte förekommer.

5.1.2 Jämställdhet

Den fysiska arbetsmiljön ska i möjligaste mån vara lika lämplig för kvinnor och män. Vi ska också ta hänsyn till den i allt arbete som avser ny- och ombyggnation. Genom att ställa krav på lättare verktyg och utrustning främjar vi både kvinnors och mäns arbetshälsa. I denna fråga behöver vi öka samarbetet mellan såväl de större räddningstjänsterna som MSB. Förbundets likabehandlingsplan är ett vägledande dokument för arbetet. Olika indikatorer visar på centrala aspekter av jämställdhet i organisationen.

5.1.3 Ledarskap

Ledarskapet är av avgörande betydelse för resultat, måluppfyllelse, kvalitet och ekonomi samt medarbetarnas utvecklingsmöjligheter. SSBF:s chefs- och ledarutveckling utgår ifrån den beslutade ”Strategin för chefs- och ledarutveckling” och består av såväl gemensamma som individuella insatser. Ledarutvecklingsprogrammet som införts under HP-perioden 2012-2015 fortsätter under HP 2016-2019.

5.1.4 Medarbetarskap

Ett aktivt arbete med ”medarbetarskap” ska känneteckna SSBF. Med begreppet menar vi att vi ska vara en attraktiv arbetsgivare med verksamheter som kännetecknas av trivsel, utveckling och effektivitet. Vi ska stärka individens förutsättningar, vilja och förmåga att se helheten och ta det ansvar som krävs för att på bästa sätt bidra till verksamhetens resultat. Medarbetarskap handlar om de beteenden som möjliggör en positiv utveckling och goda resultat.

5.1.5 Kompetens

SSBF ska vara en attraktiv arbetsgivare där allas kompetens tas tillvara och utvecklas kontinuerligt. Inriktningen under perioden 2016–2019 är att säkerställa att SSBF har rätt kompetens för de uppdrag vi har och utifrån den utveckling som sker i våra medlemskommuner och samhället i stort. Vi bibehåller och stärker kompetensen genom vidareutbildningar och övningar. Det är även viktigt att samarbeta med MSB och gemensamt planera för kompetensförsörjningen av blivande medarbetare med utbildning i skydd mot olyckor (SMO). Detta är nödvändigt för att både SSBF och övriga räddningstjänster ska klara framtida kompetensöverföring och försörjning av utryckande personal.

5.1.6 Hälsa och arbetsmiljö

Hälsosamma och säkra arbetsplatser är en förutsättning för kvalitet och utveckling av medarbetare och verksamhet. Vi bedriver ett aktivt promotivt (hälsofrämjande) hälso- och arbetsmiljöarbete genom att verka för en god och säker arbetsmiljö och ett hälsofrämjande ledar- och medarbetarskap. Vi arbetar även aktivt och systematiskt med avvikelse-, tillbuds- och arbetsskaderapporter.

Vi utvecklar arbetet med hälsa och arbetsmiljö genom samarbete kring och deltagande i relevanta forskningsprojekt, till exempel om skadeförebyggande träning och arbetsmiljörelaterade sjukdomar och skadebilder.

SSBF deltar även i Karolinska institutets forskning om cancerrisker för brandmän.

5.1.7 Internt säkerhetsarbete

Det krävs ett internt säkerhets- och krishanteringsarbete i syfte att säkerställa att SSBF kan utföra sina prioriterade åtaganden vid olika typer av störningar. Vi genomför därför risk- och sårbarhetsanalyser. Vi bedriver även ett systematiskt brandskyddsarbete på alla förbundets verksamhetsställen.

5.1.8 Lärande

SSBF ska öka sin omvärldsbevakning och lära av andra för att ligga i framkant i personalfrågor och att kunna förutse kostnadsdrivande utveckling. I det sammanhanget är det viktigt att det finns en kultur för lärande där vi tar tillvara på både externa uppföljningar, exempelvis från Arbetsmiljöverket, och interna uppföljningar, som medarbetarenkäter och RSA-analyser, för att utveckla verksamheten. Vi ska eftersträva ett evidensbaserat förhållningssätt, det vill säga ett arbetssätt som grundar sig både i praktisk erfarenhet och i forskning. Vi lär oss även genom att intervjua medarbetare som lämnar SSBF och analysera erfarenheter efter genomförda rekryteringar.

SSBF är en attraktiv arbetsgivare med rätt kompetens och god arbetsmiljö som har engagerade medarbetare.

Detta mål följer vi upp genom:

- arbetsgivarindex
- jämställdhetsindex
- medarbetarenkät
- hållbart medarbetarindex
- sjukfrånvaro
- arbetsskadestatistik.

5.2 SSBF använder sina resurser effektivt och har en god ekonomisk hushållning

En god ekonomisk hushållning är en förutsättning för en långsiktigt hållbar ekonomi. Det innebär att SSBF ska använda resurser på ett effektivt sätt för att nå bästa samhällsnytta och att samtliga medarbetare har en hög ekonomisk medvetenhet. SSBF ska kännetecknas av ordning och reda samt flexibilitet utifrån förändringar som sker i omvärlden eller internt.

Ett systematiskt lärande ska bidra till att enskilda medarbetares kunskap om pågående processer i organisationen ökar och att vi ska samordna dem.

5.2.1 Medlemsavgifter

SSBF:s verksamhet finansieras till största delen av medlemskommunernas avgifter till förbundet. Medlemsavgifterna baseras på uppgifter den 1 januari året före det år som budgeten avser: invånarantalet samt arealen i fast mark mätt i kvadratkilometer. SSBF och medlemskommunerna har även möjlighet att teckna avtal om vissa tilläggsuppdrag som finansieras genom särskild ersättning.

5.2.2 Samverkan i regionen

Administrativa gränser får inte ge negativa konsekvenser för invånarna. SSBF arbetar därför aktivt för en ökad samverkan i regionen inom olika områden. Vi ser, på sikt, att ett förbund som omfattar fler kommuner i regionen med en gemensam central administration ger möjligheter till att effektivisera verksamheten ytterligare.

5.2.3 System för ledning och styrning - och lärande

Fungerande ledning och styrning kännetecknas av en tydlig inriktning och ett gott ledarskap. Detta kräver ett stödande system som gör det möjligt att ta ett helhetsansvar. SSBF har en modell för ledning och styrning i tre nivåer som vi fastställde 2013. Inriktningen under perioden 2016–2019 är en fortsatt stabilisering av SSBF utifrån den modellen. Vi strävar mot att bli en organisation där chefer och medarbetare på ett medvetet sätt använder system och processer som kan alstra, omvandla, använda och överföra kunskap för att uppnå organisationens mål. Vi ska vara en organisation där kunskap, lärande och utveckling är hörnstenar som skapar trygghet och säkerhet för medborgarna.

Vi ska utveckla arbetet med internkontroll till att bli en tydligare del av ledningssystemet och ligga till grund för lärande och utveckling av verksamheten. Likaså ska vi integrera externa uppföljningar och granskningar av exempelvis länsstyrelsen och revisionen i ledningssystemet.

5.2.4 Fastigheter

SSBF:s verksamhet inryms i ett antal fastigheter i medlemskommunerna. För att bedriva en effektiv och säker kärnverksamhet krävs det att lokalerna är ändamålsenliga och verksamhetsanpassas vid behov samt att vi följer drift- och hyreskostnader noga.

5.2.5 Upphandling och inköp

SSBF upphandlar och köper in materiel, utrustning, kläder, tjänster med mera för betydande summor varje år. För att säkerställa effektivitet och rättssäkerhet måste arbetet ske med god framförhållning och planering. Vi ska genomföra löpandebildning för att öka lärandet om regelverket.

5.2.6 Fordon, materielförsörjning och övningsanläggningar

En förutsättning för en effektiv verksamhet är att materiel, fordon, personlig skyddsutrustning och kompetens håller en ändamålsenlig standard och kvalitet med löpande service. Utifrån lagstiftning och verksamhetsbehov krävs årligen ett stort antal övningar.

SSBF har två övningsanläggningar, Ågesta och Okvista. Där bedriver vi merparten av den interna övningsverksamheten. I syfte att använda anläggningarna mer och kunna upprätthålla en hög standard bjuder vi även in andra räddningstjänster i regionen att öva på Ågesta och Okvista. Det bidrar även till ett lärande i regionen om varandras förmågor och ger positiva synergieffekter när man möts på en skadepåplats.

5.2.7 Kommunikation och IT

För att ge bra och effektiv service till allmänheten och kunna agera tillsammans med andra aktörer i regionen behöver SSBF en internt tillförlitlig och effektiv IT-miljö. Detta gäller såväl den egna driften, personalstödande system samt effektiva arbetsmiljöer. Det ska vara lätt att hantera rätt information vid rätt tid och plats och det ska krävas mindre efterarbete än vid dagens hantering.

5.2.8 Utvecklingsområden

En frågeställning som SSBF ska lyfta under perioden 2016–2019 är hur vi använder den tid, kompetens och utrustning som finns till förfogande. Hur och vad skapar värde för våra medlemskommuners invånare samt våra avtals- och samverkanspartners? Vi ska därför initiera ett utvecklingsarbete om värdeskapande tid och nyttjandegrad under perioden.

Vi ska undersöka användningen av simuleringsverktyg för att ge bättre underlag till fortsatt utveckling av organisationen.

SSBF använder sina resurser effektivt och har en god ekonomisk hushållning.

Detta mål följer vi upp genom:

- prognossäkerhet
- måluppfyllelse i verksamhetsplan
- redovisning av helårsresultat i balans med budget
- självfinansieringsgrad om minst 100 %.

5.3 SSBF minskar negativ miljöpåverkan och bidrar till en mer hållbar utveckling

Insikten om att det är nödvändigt att ta hänsyn till miljöaspekter och bidra till förbättrade miljöförhållanden i samhället är en allt viktigare angelägenhet, både lokalt och globalt.

SSBF:s avsikt är att tillgodose och värna en långsiktig och uthållig användning av naturresurserna. Vårt miljöarbete ska därför minska negativ miljöbelastning och bidra till en mer hållbar utveckling. Målet är att vi ska ta hänsyn till miljöaspekterna i hela verksamheten.

Sedan flera år har vi ett miljöledningssystem enligt miljöstandarden Svensk Miljöbas (SMB). Här finns en bra grund att bygga vidare på under den aktuella perioden. Vi anger mål och åtgärder som syftar till "ständiga förbättringar" i samband med att vi tar fram årets verksamhetsplan och redovisar den både i sedvanlig verksamhetsuppföljning och i en årlig miljöberättelse.

En utgångspunkt för SSBF:s miljöarbete är att varje avdelning ska bedriva ett miljöarbete som leder till minskad miljöbelastning. Vi genomför en årlig extern miljörevision enligt SMB och delar ut ett miljödiplom som bevis på att avdelningen tillämpar SSBF:s miljöarbete enligt våra verksamhetsplaner.

SSBF minskar negativ miljöpåverkan och bidrar till en mer hållbar utveckling.

Detta mål följer vi upp genom:

- revision enligt Svensk Miljöbas (SMB).
- energieffektivisering i procent.
- förbrukning av miljöfarliga produkter.

5.4 SSBF är tillgängligt för de enskilda och en efterfrågad aktör i samhället

SSBF har flera uppdrag som är beroende av ett starkt förtroende hos enskilda och andra myndigheter. Det är också centralt för verksamheten att vi upplevs som enkelt kontaktbara och tillgängliga. Som ett exempel kan vi nämna SSBF:s uppdrag att lämna upplysningar, vägledning, råd och annan hjälp till enskilda i frågor som rör det egna verksamhetsområdet. Enskilda och andra myndigheter behöver veta vart de ska vända sig samt ha förtroende för SSBF:s kompetens och de svar de får.

Vi arbetar kontinuerligt med att förbättra vår tillgänglighet, bland annat genom en informativ webbplats (www.storstockholm.brand.se), ett proaktivt mediearbete och aktiviteter som visar hur vår verksamhet bedrivs och fungerar. Genom att vara en efterfrågad aktör i egna och uppbyggda kanaler och forum kan vi möta allmänheten och andra myndigheter där efterfrågan finns.

Genom professionalitet i arbetet stärker SSBF sitt varumärke vilket i sin tur ökar förtroendet gentemot allmänhet och andra myndigheter. Detta ger en positiv effekt som stärker hela organisationen inför framtida uppdrag och åtaganden. Vår ambition är att vara en professionell och tydlig samverkanspart som är tydlig med sin förmåga och gränserna för den.

SSBF bemöter alla med professionalitet och respekt på ett jämlikt sätt, oavsett kön, ålder, etnicitet och religion.

SSBF planerar att utveckla organisationens ärende-, dokument- och arkivhantering till en effektivare elektronisk informationshantering. I detta ingår att utveckla våra digitala kontaktytor mot medborgare, myndigheter och andra intressenter. Det innebär bland annat att vi kommer att utveckla elektroniska blanketter och möjlighet att via SSBF:s webbplats söka i diarium och arkiv. Internt i organisationen kommer förändringsarbetet att innebära bland annat en digitalisering av ärendeprocesser och en digital arkivhantering. Vårt mål är att bli en e-myndighet som kännetecknas av öppenhet, effektivitet och rättssäkerhet.

SSBF bedriver även informationsinsatser i digitala och sociala medier i syfte att minska olyckor och informera om förebyggande åtgärder.

SSBF är tillgängligt för de enskilda och en efterfrågad aktör i samhället.

Detta mål följer vi upp genom:

- medborgarundersökningar
- företagarnas nöjdhet genom undersökningen Insikt.

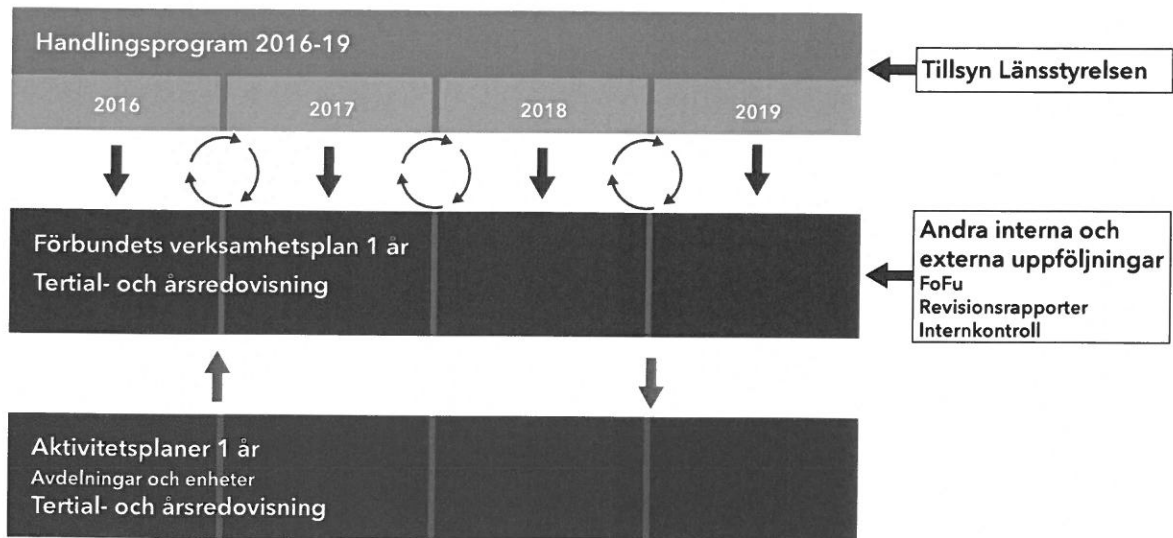
5.5 Uppföljning av arbetet

Den politiska viljeinriktningen med som vi har formulerat handlingsprogrammet ska brytas ned i de årliga verksamhetsplanerna med konkretiserade mål och aktiviteter. Vi ska använda indikatorer för att mäta målluppfyllelsen där det är möjligt. På enhetsnivå omsätter vi mål och uppdrag i aktivitetsplaner. Uppföljning sker tertiärvis och rapporteras till direktionen i form av tertiärrapporter och verksamhetsberättelser. Vi följer även upp verksamheten i den årliga revisionsrapporten och genom internkontrollarbetet. Dessutom följer vi upp upphandlad verksamhet som rengöring (sotning) och brandskyddskontroll genom årliga kontrollbesök.

Budgetprocessen är SSBF:s gemensamma bas för att genomföra handlingsprogrammet. Detta ställer krav på en medveten uppföljning av uppsatta mål, med hjälp av indikatorer, och genomförda uppdrag och aktiviteter på alla nivåer. I

uppföljningen fördjupar vi den befintliga planerings- och uppföljningsprocessen, utifrån inriktningen i handlingsprogrammet, med ökad systematik ned på enhetsnivå. I centrum för varje medarbetares arbete står medlemskommunernas invånare och deras rätt till en effektiv och kvalitativt god service.

Struktur för SSBF:s arbete med ledning och styrning

5.5.1 Resultat och analys

SSBF ska ta hänsyn till resultatperspektivet i hela planerings- och uppföljningsprocessen. En analys av resultatet efter genomförda uppföljningar är grunden för en effektiv verksamhet och ett viktigt underlag för den fortsatta planeringen.

5.5.2 Mått och metoder som stöder utvecklingsarbetet

SSBF bevakar och analyserar regelbundet insatsstatistik och olycksundersökningar. Vid behov genomför vi fördjupade analyser. Erfarenhetsåterföring sker bland annat genom avvikelserapportering där resultatet leder till att vi förbättrar våra instruktioner och vårt arbetssätt. Vi deltar även i erfarenhetsutbyte i vidare bemärkelse för att vara aktiva i lärandet, bland annat genom att bedriva och stötta forskning samt genom att ta del av andra räddningstjänsters erfarenheter.

SSBF tar del av nationella data och uppföljningar framtagna av till exempel Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sveriges kommuner och landsting (SKL) och Statistiska centralbyrån (SCB) för att följa och jämföra hur vår verksamhet förhåller sig till övriga aktörer inom samhällsskydd och beredskap. Genom att delta i och bevaka relevant forskning och utveckling håller vi oss även uppdaterade på utvecklingen inom området.

5.5.3 Fortsatt arbete med att nå målen i handlingsprogrammet

I detta dokument har vi gett exempel på ett antal indikatorer. SSBF har ett behov av att identifiera, utveckla och pröva ytterligare indikatorer och nyckeltal för att följa upp verksamheten. Vi behöver dock sätta dessa i ett sammanhang och analysera dem så att de blir användbara och drivande i utvecklingen för att uppnå målen i handlingsprogrammet.

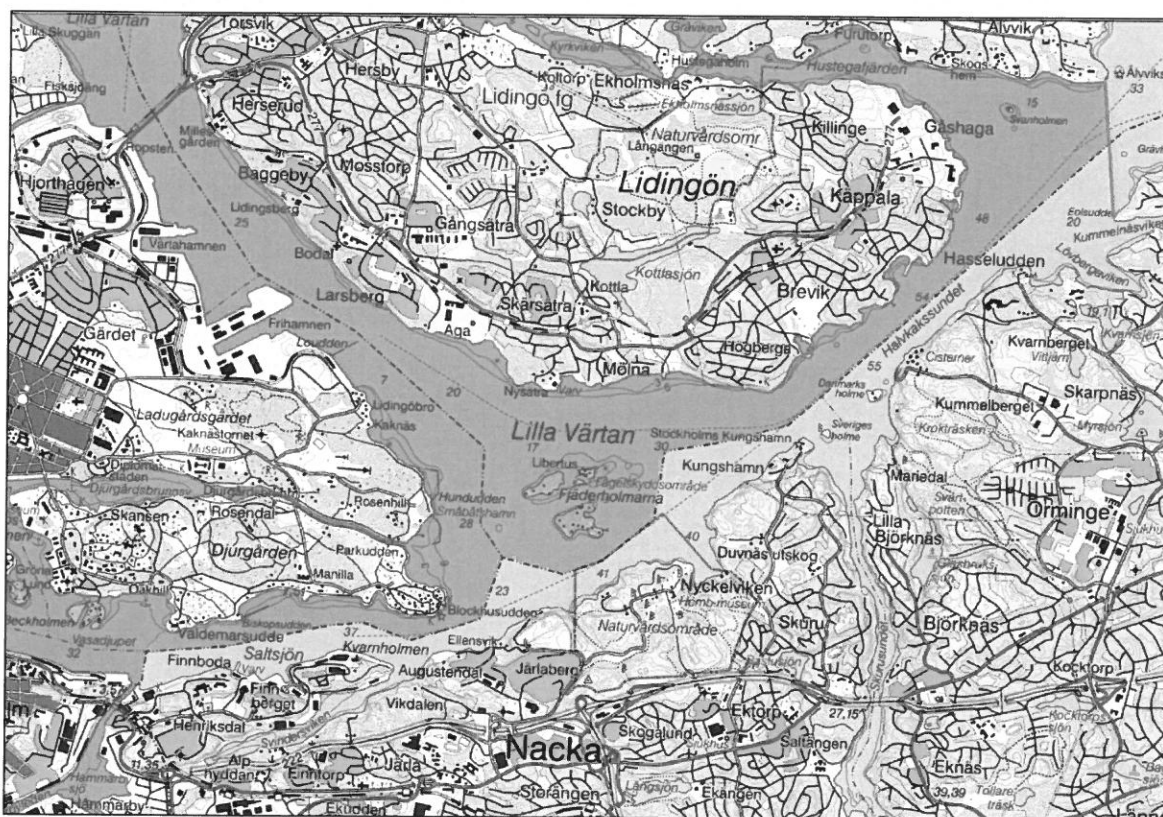
SSBF:s program för att följa upp verksamhet som utförs av privata utförare finns i bilagan PROGRAM FÖR UPPFÖLJNING AV VERKSAMHET SOM UTFÖRS AV PRIVATA UTFÖRARE.

Bilaga - Ansvar till sjöss

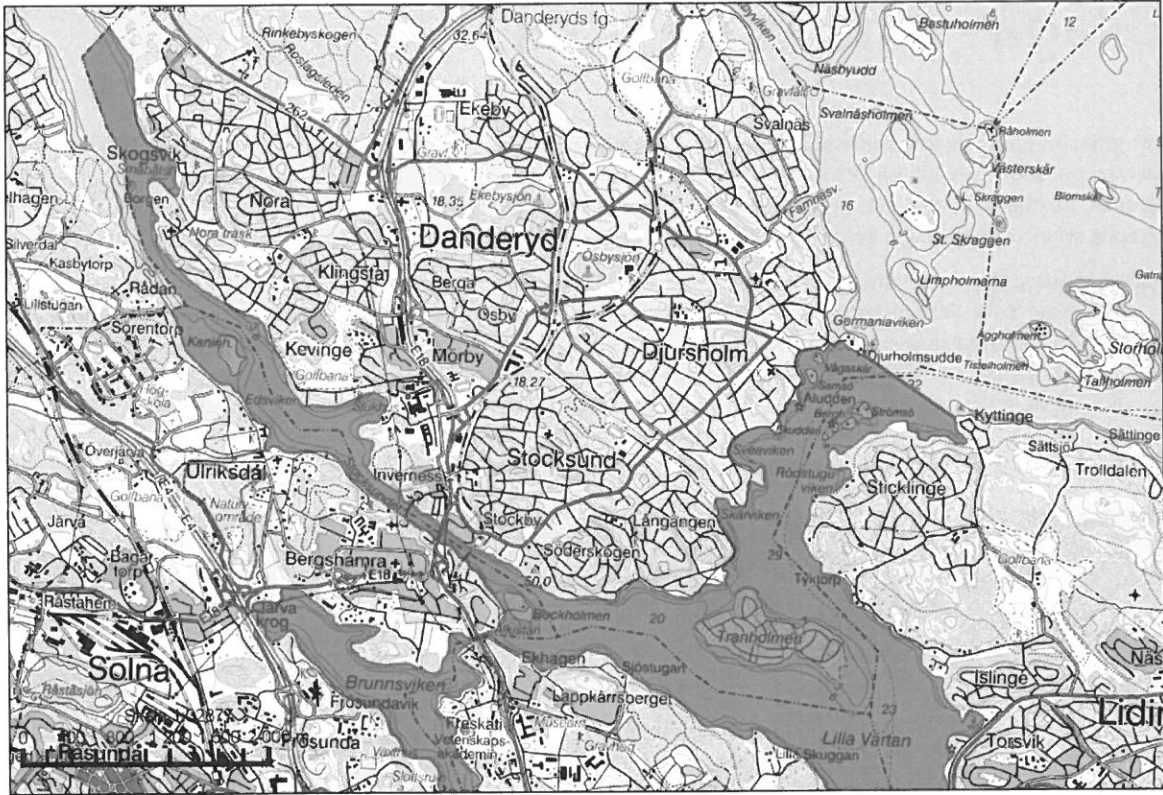
För gränssdragning mellan kommunal och statlig räddningstjänst i hamnar och vatten (Mälaren och Östersjön), dvs. ansvar avseende livräddning och miljöräddning till sjöss, har förbundet tillsammans med angränsande räddningstjänster, Kustbevakningen och Sjöfartsverket träffat en överenskommelse som bygger på att den instans som är mest lämplig att utföra uppdraget även ska ha ansvaret.

SSBF har ansvar för vattenområden i enlighet med nedanstående kartbilder:

- Figur 6–8: Vattenområde som i öster avgränsas med en linje mellan Elfsviksudde (Lidingö) och Eolsudde (Nacka), i norr av en linje mellan Djurholmsudde (Danderyd) och Kyttinge (Lidingö), i väster av en linje mellan Ålsten (Stockholm) och Eolshäll (Stockholm) och i söder av kommungränsen mot Nacka.
- Figur 9: Vattenområde vid Hässelby värmeverk (Stockholm)
- Figur 10: Vattenområde vid Bullandö marina (Värmdö)
- Figur 11: Sätterfjärden, Tunafjärden och Täljöviken (Österåker)

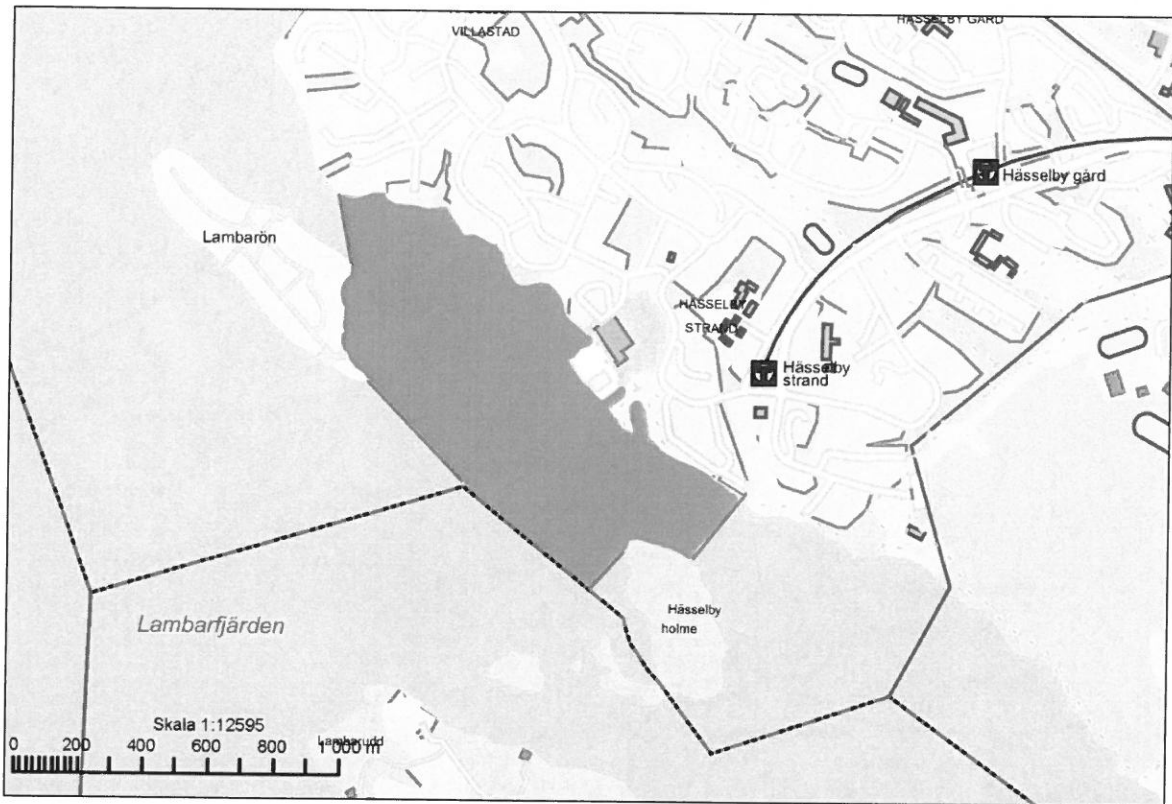
Figur 6 - Vattenområde som i öst avgränsas med en linje mellan Elfsviksudde (Lidingö) och Eolsudde (Nacka) samt i söder av kommungränsen mot Nacka.

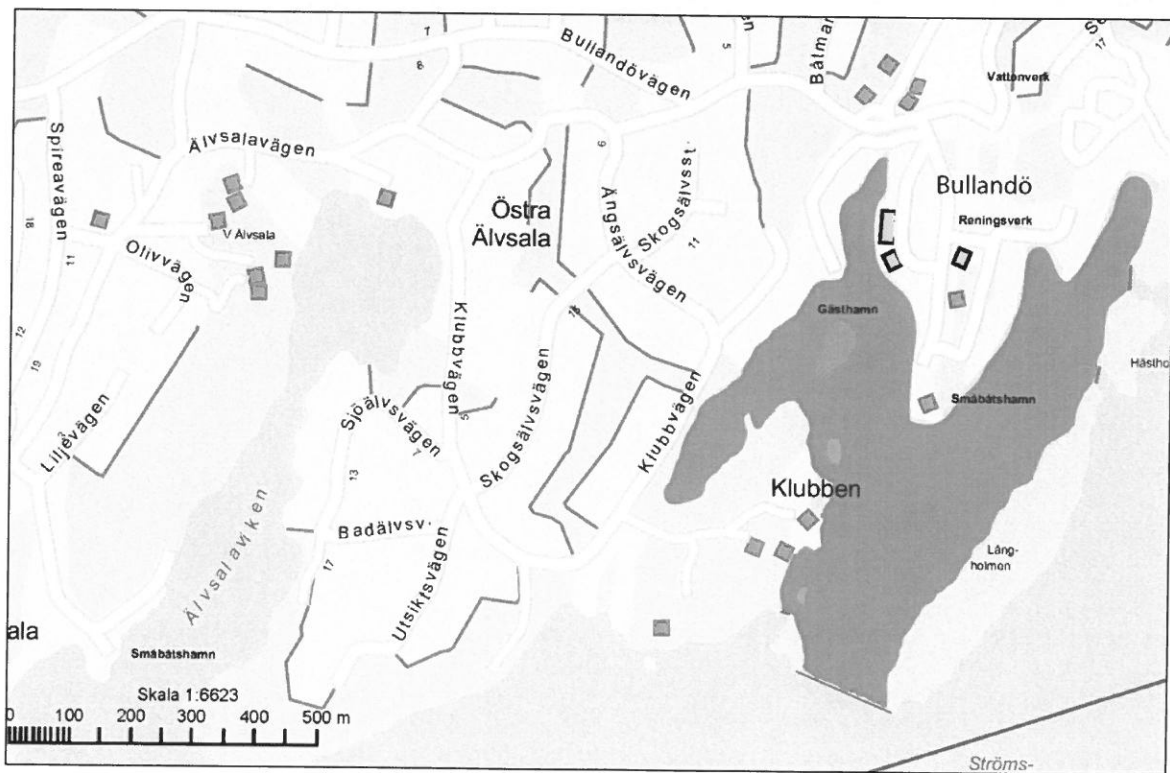
Figur 7 - Vattenområde som i norr avgränsas med en linje mellan Djurholmsudde (Danderyd) och Kyttinge (Lidingö) samt i väster av kommungränsen mot Sollentuna.

Figur 8 - Vattenområde som i väster avgränsas med en linje mellan Ålsten (Stockholm) och Eolshäll (Stockholm).

Figur 9 - Vattenområde vid Hasselby värmeverk (Stockholm)

Figur 10 - Vattenområde vid Bullandö marina (Värmdö)

Figur 11 - Säterfjärden, Tunafjärden och Täljöviken (Österåker)

Bilaga - Avtal om samverkan för utryckningsverksamhet

Tabellen nedan ger en översikt över Storstockholms brandförsvares avtal om samverkan för utryckningsverksamheten. Avtalen avser fall där SSBF ger eller tillgodogör sig förmåga i någon form.

Samverkanspart	Avtal	Samverkansområde	Innebörd/avsikt
Försäkringsbranschens Restvärderäddning i Sverige AB	Ja - intäktsavtal	Restvärderäddning, sanering, evakuering av tåg samt utbildning för arbetsjordning och arbete på väg- och spårområde.	Att säkerställa åtgärder för att tillvarata ekonomiska värden efter skador även om sådana åtgärder inte föregås av räddningsinsats.
Räddningstjänsterna i Stockholms och Uppsala län	Ja - samarbetsavtal	Avtalet reglerar samverkan övergripande. Till avtalet knyts underavtal gällande specialresurser t.ex. farliga ämnen, tunga fordon m.fl.	Att reglera samverkan mellan räddningstjänsterna i Stockholms och Uppsala län för att uppnå god effektivitet och förmåga inom verksamhetsområdet.
SOS Alarm Sverige AB	Ja - utgiftsavtal	Larmförmedling	Att inkommande 112-trafik dirigeras till rätt instans.
Stockholms läns landsting	Ja - samarbetsavtal	Hjärtstoppslarm	Att tidiga åtgärder vidtas vid hjärtstopp.
Stockholms läns landsting	Ja - samarbetsavtal	Transport till farbar väg och assistans vid tunga lyft.	Att bistå sjukvården med resurser vid vissa händelsetyper.
Släckmedelscentralen - SMC Aktiebolag	Ja - intäktsavtal	Räddningstjänst vid depåer för lagring av drivmedel.	Att upprätthålla förmåga till storskalig släckinsats vid en av fyra SMC-depåer i landet.
Sjöfartsverket	Ja - intäktsavtal	Sjöräddningsinsatser inom sjöfartsverkets ansvarsområde.	Att SSBF ställer sin vattenlivräddningsorganisation till förfogande på statligt vatten.
Sjöfartsverket och Kustbevakningen	Ja - intäktsavtal	Maritime Incident Respons Group	Att upprätthålla förmåga till sjöräddningstjänst samt miljöräddningstjänst till sjöss.
Ambulanssjukvården (AISAB) Statens haverikommission Stiftelsen hotellhem i Sthlm	Ja - intäktsavtal	Debriefing - psykosocialt krisstöd	Att minimera risken för yrkespåförd stress i de nämnda organisationerna.
Norrälje kommun Räddningstjänsten Enköping-Håbo Uppsala kommun Region Gotland	Ja - intäktsavtal	Utalarmering och ledning	Att SSBF ska tillhandahålla ledningsresurser och resurser för utalarmering.
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Ja - intäktsavtal	Avancerad indikering av farliga ämnen.	Att SSBF ska hålla beredskap för avancerad indikering.

Bilaga – Analys och inriktningar

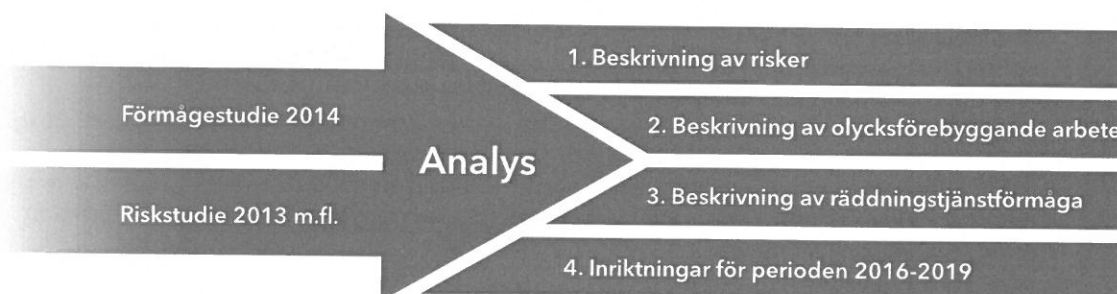
SSBF:s inledde arbetet inför Handlingsprogram 2016-2019 med att studera riskerna inom förbundets geografiska område (se bl.a. Riskstudie 2013). Sedan följde arbetet med att bedöma SSBF:s förmåga (se Förmågestudie 2014). Dessa underlag har sedan vävt samman och analyserats. Analysen och dess resulterande inriktningar redovisas i denna bilaga. I berörda delar baseras även huvuddokumentets mer generella beskrivningar på denna analys.

Riskstudie 2013 utgör tillsammans med Förmågestudie 2014 de huvudsakliga underlagen till analysen. Utöver dessa har även SSBF:s uppföljning av genomförda tillsyner och resultat från projektet Lärande från bostadsbränder använts.

Förmågestudie 2014 är en sammanställning av fem delar; en studie av insatstider, resultaten från en workshop om SSBF:s räddningstjänstförmåga och en om SSBF:s förebyggande förmåga, en metaanalys av genomförda fördjupade olycksförloppsundersökningar samt en sammanställning av den av forskning som SSBF bedrivit tillsammans med Mälardalens högskola kring räddningsinsatser i undermarkmiljö.

Resultatet från analysen redovisas i enlighet med de i Lagen om skydd mot olyckor (LSO) ställda kraven på vad ett handlingsprogram ska innehålla:

1. de risker för olyckor som kan leda till räddningsinsats ska anges,
2. hur det förebyggande arbetet är ordnat och planeras ska redovisas,
3. förmågan att genomföra räddningsinsatser ska anges, och
4. mål och inriktningar för verksamheten ska anges.

Metod - typsituationer

Varje olycka är unik. I den region där SSBF verkar är dessutom mångfalden av risker för olyckor och olika miljöer de kan inträffa i stor. För att kunna bedöma SSBF:s förmåga att hantera dessa risker och olyckor behövs därför en modell där verkligheten förenklas och görs hanterbar. Här kommer typsituationerna in.

En typsituation är ett exempel på en typ av situation som SSBF behöver kunna genomföra en räddningsinsats gentemot, t.ex. brand i bostad. En typsituation avser inte ett specifikt scenario utan är mer allmänt hållen och avser en mängd händelser som förekommit och/eller kan förekomma inom SSBF:s geografiska område. Typsituationen brand i bostad avser alltså inte en specifik typ av brand i en specifik typ av bostad, utan mer generellt olika typer av bränder i olika bostadstyper som finns i regionen.

Typsituationerna är valda utifrån att var och en av dem ska innehålla scenarion som belyser behovet av för SSBF viktiga förmågor. Avsikten är att typsituationerna tillsammans ska representera förhållandena i SSBF:s geografiska område på ett sådant sätt att den samlade förmåga som behövs för att bemöta dessa typsituationer till stor del täcker in den förmåga som krävs för att utföra SSBF:s uppdrag, idag och i en överskådlig framtid.

Brand i bostad

Bränder i bostäder är vanligt förekommande i regionen, SSBF larmas till ca 500 stycken varje år. Bostadsbränderna står för den största delen av de bränder där personer skadas eller omkommer till följd av brand. De leder också till stora egendomsskador.

Inom SSBF:s geografiska område finns många bostäder i olika former, från höga flerbostadshus och omfattande villaområden till fritidshus och gårdar. Det finns även en stor mängd olika typer av vårdboenden, trygghetsboenden etc. Nya bostäder byggs hela tiden till följd av befolkningsökningen i regionen. Förekomsten av bränder i bostäder varierar mellan olika delar av regionen och mellan olika delar inom tätorterna.

Bränder i bostäder startar ofta på spisen, t.ex. i samband med matlagning, men rökning är den vanligaste orsaken till bränder i bostäder som leder till dödsfall. I småhus utgör eldstadsrelaterade bränder den vanligaste kända brandorsaken i nationell statistik⁶. Av de som omkommer i bränder har ca 40 procent druckit alkohol före olyckan. Äldre personer är överrepresenterade när det gäller att skadas eller omkomma av en brand i sin bostad. Det mesta tyder på att det är människan och dess demografiska faktorer, t.ex. ålder, hälsa och ekonomi, som oftast är avgörande när det gäller var bostadsbränder uppstår och vad de får för konsekvenser.

Förebyggande arbete

Att verka förebyggande mot bränder i bostäder är centralt i SSBF:s samhällsuppdrag. De olycksförebyggande strategier SSBF har och som avser att indirekt eller direkt påverka risken för bränder i bostäder är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
SSBF ger information och rådgivning via bl.a. informationsfolders om säkerhet i hemmet, telefonjour, websidan (www.storstockholm.brand.se) och vid uppföljningsbesök i byggnader efter att en brand har skett. SSBF utför också utbildningar för bl.a. kommunanställda i medlemskommunerna. Brandskydd är kärnan i dessa utbildningar och kunskapen som förmedlas är direkt applicerbar på skydd mot brand i bostad. Riktade utbildningar mot bl.a. personal inom äldreomsorg och hemtjänst görs utifrån SSBF:s analys av problembilden.
- **Kontrollera de enskildas efterlevnad av lagen**
SSBF kan utföra tillsyn över fastighetsägare och nyttjanderättshavare av byggnader enligt LSO. Detta utförs inte i människors privata bostäder, men kan inriktas mot gemensamma utrymmen som t.ex. en bostadsrättsförening har ansvar för. Tillsyn görs i specialboenden såsom äldreboenden och andra vårdboenden. SSBF tillser att brandskyddskontroll utförs av eldstäder i bostäder.
- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**
SSBF medverkar i plan- och/eller byggärenden som syftar till att bygga bostäder. SSBF kan då bl.a. ge stöd kring tolkning av regelverk kring brandsäkerhet, samt bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser.
- **Tillse att sotning sker**
Sotning syftar till att minska risken för eldstadsrelaterade bränder i bl.a. bostäder. SSBF tillser att sotning sker genom att avtala med entreprenörer som sotar och pröva ansökningar om egensotning.

SSBF deltar i två forskningsprojekt som syftar till att identifiera riskgrupper och avgörande faktorer när det gäller bostadsbränder. Detta för att framöver kunna rikta och målgruppsanpassa olycksförebyggande åtgärder på ett ännu bättre sätt.

Räddningstjänstförmåga

Bränder i bostäder är en händelsetyp som SSBF:s insatsorganisation dimensionerats för och är anpassad för att hantera sedan många år. Organisationen har stor erfarenhet av denna typ av insatser. Förutsatt att ingen annan resurskrävande händelse pågår samtidigt, kan SSBF utföra insatser mot flera bränder i bostäder på olika ställen i regionen samtidigt utan att behöva begära räddningsresurser från andra räddningstjänstorganisationer.

Vid en brand i en bostad kan SSBF bl.a. undsätta personer via stege från balkonger och fönster, i livräddande syfte söka efter personer i farlig miljö, omhänderta skadade initialt och föra dem till sjukvård, begränsa och/eller släcka brand samt rädda värdefull egendom.

SSBF kan med maskinstege normalt undsätta personer upp till åtta våningar (23 meter) över mark, och med bärbar stege upp till fyra våningar (11 meter) över mark. Om maskinstege, bärbar stege eller ingen stege alls kan användas mot en byggnad avgörs av dess utformning och ytorna kring den. Den som uppför en byggnad ansvarar för att den byggs på ett sätt så den kan utrymmas säkert, med eller utan SSBF:s hjälp. Fastighetsägare och nyttjanderättshavare för en byggnad ansvarar för att möjligheten till utrymning bibehålls under hela dess brukstid.

⁶ Nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till den enskilda, MSB 2009-14343

Vid en brand i en bostad behöver samverkan ofta ske med bl.a. polisen (hjälp med avspärrningar, utrymning av angränsande byggnader etc.), sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.) och försäkringsbranschen (samordning av revstärdesräddning, försäkringsfrågor etc.) för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

Analys

Trots god bedömd förmåga och stor erfarenhet inom SSBF av att genomföra räddningsinsatser vid bränder i byggnader är det just vid dessa bränder som majoriteten av dödsbrandsoffren omkommer. I många fall är detta för att personer skadas eller omkommer innan räddningstjänst är på plats. Åtgärder för att vara snabbare på plats med räddningsresurser bör undersökas. Snabbast insats fås dock rimligen genom att den drabbade själv och/eller personer i dess närhet har god förmåga att agera snabbt och rätt vid en brand. Genom att lära ut olycksförebyggande åtgärder minskar också risken att personer utsätts för brand i sina bostäder. Att personer i närheten har god förmåga att både förebygga och ingripa är speciellt viktigt om den riskutsatte har en begränsad förmåga att själv förebygga, agera eller utrymma, vilket gäller för t.ex. vissa äldre och sjuka personer som också är överrepresenterade i dödsbrandsstatistiken. Detta gör det strategiskt viktigt för SSBF att utveckla samverkan med och påverka på aktörer som har rådighet över åtgärder för riskgrupper, såsom hemtjänst, vårdboenden, socialtjänsten och liknande.

För att människor inte ska skadas eller omkomma genom brand är det generellt beteendet hos de enskilda och förekomsten av brandskyddsutrustning såsom fungerande brandvarnare som har störst betydelse.

Mot bakgrund av ovanstående ser SSBF därför att vägen mot färre skadade och omkomna i bostadsbränder framförallt går via en utveckling av det olycksförebyggande arbetet, bl.a. genom fortsatt utvecklad analys av problembild och åtgärd-effektsamband för att kunna ändamålsanpassa åtgärderna ytterligare framöver.

Inriktning för perioden 2016-2019

- Fortsatt utveckling av samverkan med strategiskt viktiga aktörer för att nå riskgrupper.
- Fortsatt egen datainsamling från olyckor och deltagande i pågående forskning.
- Utveckla förmågan att genom egen datainsamling och analys samt deltagande i och dialog med forskningen kartlägga riskgrupper.
- Utveckla förmågan att identifiera och analysera olycksförebyggande åtgärders effekt.
- Undersöka åtgärder för att vara snabbare på plats med räddningsresurser vid bränder i bostäder.

Trafikolycka

Trafikolyckor är liksom bränder i bostäder vanligt förekommande i regionen. SSBF larmas till ca 700 trafikolyckor varje år. Trafikolyckor står för en stor del av de olyckor som innebär att personer skadas och omkommer i regionen. År 2013 omkom 22 personer i länet och 620 skadades svårt enligt polisens inrapporterade statistik.

Det finns ett omfattande vägnät inom SSBF:s område; Essingeleden mellan Solna och Västberga är Sveriges mest trafikerade vägsträcka. Även vad som kan uppfattas som små olyckor kan få stora konsekvenser för samhället om de sker på fel ställe i Storstockholms komplexa trafiksystem.

Händelsetypen trafikolyckor kan innebära singelolyckor med personbilar men även olyckor med många drabbade och skadade till exempel vid bussolyckor.

Förebyggande arbete

SSBF har inget uttalat uppdrag att förebygga trafikolyckor. Ett sådant uppdrag har bl.a. kommunernas trafikförvaltningar eller motsvarande samt Trafikverket. SSBF bidrar dock till färre olyckor i trafiken, utan att inskränka på andra myndigheters ansvar. De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för trafikolyckor är:

- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete.**

SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden samt infrastrukturprojekt som syftar till att bygga nya vägsträckor. SSBF kan då bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser. Historiskt har SSBF även bl.a. utrett ett antal uppmärksammade trafikolyckor i samarbete med de kommunala trafikkontoren och identifierat olycksdrabbade trafikplatser samt ett antal förslag på åtgärder.

Räddningstjänstförmåga

Trafikolyckor är en händelsetyp som SSBF:s insatsorganisation dimensionerats för och är anpassad för att hantera sedan många år. Organisationen har stor erfarenhet av denna typ av insatser. Förutsatt att ingen annan resurskrävande händelse pågår samtidigt, kan SSBF utföra insatser mot flera trafikolyckor på olika ställen i regionen samtidigt utan att behöva begära räddningsresurser från andra räddningstjänstorganisationer.

Vid en trafikolycka kan SSBF bl.a. säkra olycksplatsen, utföra losstagning av fastklämda personer och omhänderta skadade initialt för att sedan överlämna dem till sjukvården.

Vid en trafikolycka behöver samverkan ofta ske med bl.a. Polisen (hjälp med avspärningar och trafikledning etc.), sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.), Trafikverket och trafikkontoret (kommunikation och information till resenärer etc.) för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

Kort analys

Trafikolyckor är fortsatt en stor orsak till dödsfall och svårt skadade i regionen. SSBF har dock en god förmåga att genomföra räddningsinsatser vid trafikolyckor. Vid de trafikolyckor där människor skadas har skadorna typiskt skett innan räddningstjänst är på plats. Att snabbt få skadade till vård kan dock vara kritiskt i många fall. Åtgärder för att vara snabbare på plats med räddningsresurser bör undersökas. SSBF bedömer dock att vägen mot färre skadade och omkomna i trafikolyckor framförallt går via det olycksförebyggande arbetet. SSBF har i dagsläget inget uppdrag att arbeta förebyggande mot trafikolyckor.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Utveckla arbetet med att förmedla erfarenheter från räddningsinsatser vid trafikolyckor till ansvariga myndigheter så att förebyggande åtgärder kan vidtas.
- Undersöka möjligheter att vara snabbare på plats med räddningsresurser vid trafikolyckor.
- Bibehålla förmåga till räddningsinsats genom att följa och anpassa till utvecklingen av teknik (ex. nya drivmedel) och samhälle på området.
- Utveckla övning av räddningsinsatser mot trafikolyckor.

Brand i skog och terräng

Bränder i skog och terräng som föranleder räddningsinsatser är lågfrekventa händelser för SSBF, trots att betydande skogsområden finns inom SSBF:s geografiska område. De flesta bränder är dessutom av mindre karaktär. Skadorna av en terrängbrand begränsar sig oftast till egendoms- och miljöskador, dessa kan dock bli omfattande.

Vid stora skogsbränder kan det vara svårt att initialt få en uppfattning av brandens omfattning, dess spridning och terrängens beskaffenhet. En större brand i skog och terräng kräver ofta en omfattande resursupplyggnad. Skogsbranden i Västmanland 2014, där SSBF deltog i räddningsarbetet, är ett exempel på detta.

Förebyggande arbete

SSBF har ett tydligt uppdrag att förebygga bränder. De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för bränder i skog och terräng är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
SSBF ger information och rådgivning via bl.a. informationsfoldrar om säker eldning och grillning på webbsidan (www.storstockholm.brand.se) och telefonjour. SSBF utför också utbildningar för bl.a. kommunanställda i medlemskommunerna. Brandskydd är kärnan i dessa utbildningar och kunskapen som förmedlas är till del applicerbar på skydd mot bränder i skog och terräng. Info om aktuell brandrisk i skog och terräng ges via telefonsvarare.
- **Meddela eldningsförbud**
I samverkan med SMHI och övriga räddningstjänster i länet bedöms gällande brandrisk och eventuella restriktioner för eldning bestäms utifrån denna.

Räddningstjänstförmåga

Bränder i skog och terräng är en händelsetyp som SSBF:s insatsorganisation dimensionerats för sedan många år och är anpassad för att hantera. Organisationen har erfarenhet av att hantera bränder i skog och terräng av en begränsad storlek. Förutsatt att ingen annan resurskrävande händelse pågår samtidigt och att branden inte är alltför utbredd när insatsen påbörjas, kan SSBF utföra insatser mot flera bränder i skog och terräng på olika ställen i regionen samtidigt utan att behöva begära räddningsresurser från andra räddningstjänstorganisationer.

SSBF kan vid skogsbränder skapa en kontinuerlig vattenförsörjning och utföra en släckinsats. Mindre bränder släcks ofta snabbt.

Omfattande bränder i skog och terräng ställer dock stora krav på SSBF; organisationen har heller inte lika stor erfarenhet av att hantera dessa. En sådan insats kan uppta en stor del av SSBF:s resurser och ställer också krav på samverkan med både andra myndigheter och frivilligresurser för att möta de drabbades totala hjälpbehov. Exempel på samverkansparter i ett sådant fall är bl.a. Polisen, sjukvården, Trafikverket, Försvarmakten, markägare, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (bl. a. materiel från skogsbrandsdepåerna), Länsstyrelsen, helikopterföretag, frivilliga resursgrupper och hemvärn med flera. Att begära och ta emot hjälp från andra länder, såsom t.ex. brandsläckningsflygplan som vid branden i Västmanland 2014, kan också bli aktuellt. SSBF har förmåga att leda och samordna en insats som innefattar resurser från flera olika organisationer, men utredningar visar att förmågan behöver utvecklas ytterligare. Vid en omfattande skogsbrand blir organisationen ansträngd vilket påverkar förmågan att hantera ytterligare räddningsinsatser.

Möjligheten att effektivt släcka en skogsbrand försämras om den sker t.ex. ute i skärgården eller på andra svårtillgängliga platser. Den påverkas också av väder- och markförhållanden.

Kort analys

Mindre bränder i skog och terräng hanteras rutinmässigt. Vid svåra väderförhållanden (torrt väder, kraftig blåst) eller om branden inträffar i ett svårtillgängligt område kan branden dock snabbt växa i storlek. Omfattande skogsbränder kräver omfattande samverkan och en fungerande ledningsorganisation. Då dessa omfattande händelser sker sällan krävs förberedelser såsom övning för att säkerställa förmågan.

Det förebyggande arbetet är fokuserat kring information och att utfärda eldningsförbud. Denna information och eldningsförbudens genomslagskraft bör kunna utvecklas genom samverkan med andra organisationer som på olika sätt har en närvaro i skog och terräng och i friluftslivsbranschen.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Utveckla och säkerställ SSBF:s förmåga att leda stora insatser och samverka med andra organisationer på lokal, regional, nationell och internationell nivå (däribland frivilligorganisationer).
- Analysera åtgärd-effektsamband för att öka kunskapen om vilka åtgärder från SSBF som får påverkan på de enskildas beteende.
- Undersök möjligheter till samverkan med organisationer med närvaro i skog och mark för att nå ut med förebyggandebudskap.

Hjärtstopp

Prehospitalt akut fysiskt omhändertagande är inte räddningstjänst i lagens bemärkelse utan ett ansvar som åligger sjukvården. SSBF larmas dock vid hjärtstopp, parallellt med ambulans, via avtal med Stockholms läns landsting (SLL). Hjärtstopp är den händelsetyp vid vilken SSBF larmas där flest omkommer. 2009-2012 omkom 1291 personer vid hjärtstopp som SSBF larmats till. Överlag är det få som överlever när de får ett plötsligt hjärtstopp; enligt den nationella statistiken⁷ bara ca 500 av de 10 000 som årligen drabbas (utanför sjukhus).

Förebyggande arbete

SSBF har inte uppdraget att verka förebyggande mot hjärtstopp och bedriver inget arbete i detta avseende. Istället är hjärtstopp ett område där landstinget bedriver ett förebyggande arbete tillsammans med en rad frivilligorganisationer.

Räddningstjänstförmåga

Stockholms brandförsvaret började till följd av det s.k. SALSA-projektet (Saving lives in the Stockholm area) att larmas på hjärtstoppslarm år 2005. Sedan dess är SSBF:s insatsorganisation anpassad för att hantera hjärtstoppslarm. Organisationen har på de åren till följd av ett stort antal larm redan fått stor erfarenhet av denna typ av insatser.

Förutsatt att ingen annan resurskrävande händelse pågår samtidigt, kan SSBF utföra prehospitalt fysiskt omhändertagande vid hjärtstopp på ett flertal olika ställen i regionen samtidigt. Vid hjärtstoppslarm kan SSBF bl.a. utföra hjärt- och lungräddning med defibrillator och syrgas samt vissa andra livsuppehållande åtgärder i väntan på ambulans.

Vid hjärtstoppslarm behöver samverkan ofta ske med bl.a. Polisen (hjälp med avspärrningar och bryta dörrar etc.) och sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.) för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

⁷Hjärtrapporten 2012, Hjärt- och Lungfonden

Kort analys

Verksamheten har sedan start uppvisat positiva resultat när det gäller överlevnad efter hjärtstopp och mycket talar för att SSBF bidrar till ett säkrare samhälle genom att fortsatt behålla och uppfylla avtalet med Landstinget. Insats vid hjärtstopp är en typ av insats där tiden till påbörjad åtgärd är avgörande. Hjärtstoppslarmen är således en av flera händelsetyper som skulle tjäna på om SSBF kan minska sina insatstider. Tiden till påbörjad åtgärd är dock inte bara SSBF som kan påverka. Ur ett samhällsperspektiv är det möjligt att det är effektivare att se till att enskilda och andra samhällsaktörer kan få tillgång till utbildning och att utrustning såsom defibrillatorer är tillgänglig i det offentliga rummet. Det är andra aktörer i samhället som primärt har ansvaret att driva dessa frågor.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Undersök möjligheter att korta insatstider (dock ska inte denna olyckstyp ses som dimensionerande för insatstider då det inte är räddningstjänst och utförs som ett avtalat extrauppdrag).
- Fortsätt avtalet med Landstinget.

Självordssituationer

Totalt tog ca 1600 personer livet av sig i Sverige under 2013. Självord är den vanligaste dödsorsaken i åldersgruppen 15-44 år bland män och den näst vanligaste bland kvinnor. Ca 16 gånger fler dör i självord än vid bränder och ca 6 gånger fler än i trafikolyckor. Antalet självord minskade i Sverige under 1980- och 1990-talet, för att plana ut under 2000-talet. De senaste åren har dock antalet självord uppvisat en svagt stigande trend, framförallt hos unga (15-24) och äldre (65+). I Stockholms län tar ca 300 personer sitt liv årligen vilket motsvarar ungefär 20 personer per 100 000 invånare i åldrar över 15 år⁸.

Tillfällen då SSBF typiskt blir larmade, t.ex. hopp från hög höjd eller framför tåg/T-bana, utgör ca 10 % av det totala antalet genomförda självord. SSBF gör även insatser vid ett stort antal självordssituationer som inte blir fullbordade självord, detta gäller ofta personer som står på hög höjd och hotar hoppa.

Förebyggande arbete

SSBF har inget uttalat uppdrag att verka förebyggande mot självord. SSBF har dock deltagit i samarbetsprojektet Självordsprevention inom Stockholms län (SPIS) i syfte att minska antalet självord i länet. Projektet bestod av sex stycken delprojekt varav två (Självordstata platser och Information och utbildning) leddes av SSBF. Inom delprojektet Självordstata platser identifierades och åtgärdades självordstata platser inom Stockholms län (t.ex. Västerbron). Åtgärderna har visat sig ge effekt. Vid Västerbron har antalet självord minskat och än så länge har inga tecken på ett ökat antal självord vid angränsande broar kunnat urskiljas. Inom delprojektet Information och utbildning togs en utbildning i akut omhändertagande av en självordsbenägen person (AOSP) fram och 400 personer i Stockholms län utbildades till "första hjälpare" för psykisk hälsa för ungdomar.

De olycksförebyggande strategier/förmågor SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för självord är:

- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete.**
SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden samt infrastrukturprojekt som medför bl.a. ny spårbunden trafik samt nya höga platser. SSBF kan i dessa ärenden ge stöd kring åtgärder som syftar till att minska tillgängligheten till medel och metod för självord. SSBF kan även delge statistik från inträffade händelser och därigenom bidra till ökad kunskap kring självordstata platser.

Räddningstjänstförmåga

Självordssituationer är en händelsetyp mot vilken SSBF har utvecklat sin förmåga under senare år. SSBF:s insatsorganisation är i dagsläget anpassad för att hantera denna typ av händelser på ett bättre sätt än tidigare varför förmågan bedöms som god. Självordssituationer där någon t.ex. riskerar att hoppa från hög höjd är en av de vanligaste händelsetyperna där SSBF:s utökade ledningsresurser larmas. Förutsatt att dessa ledningsresurser inte är uppbundna på andra pågående händelser kan SSBF utföra insatser mot två sådana självordssituationer på olika ställen i regionen samtidigt utan att behöva begära räddningsresurser från andra räddningstjänstorganisationer.

SSBF kan vid en självordssituation ta kontakt och inleda ett samtal med en nödställd. Forskning har visat att en mänsklig kontakt är en avgörande faktor för att en person ska välja att inte ta sitt liv vid en sådan situation. SSBF kan även vid hopsituationer använda språngkuddar, sätta upp avspärningar, begära stopp i trafik på t.ex. tåg eller tunnelbana med mera för att minska konsekvenserna om en person hoppar.

⁸ Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa, Karolinska institutet.

Vid en självmordssituation behöver samverka ofta ske med bl.a. Polisen (hjälp med avspärningar, hotfulla situationer, förhandling med personer etc.), sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.) och anläggningsägare (t.ex. trafikstopp på en järnvägssträcka etc.) för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

Kort analys

Självmord är en betydande dödsorsak i SSBF:s medlemskommuner. SSBF blir enbart inblandade genom en räddningsinsats vid en liten del av alla självmordssituationer. I dessa fall bedöms SSBF ha förmågan att genomföra en effektiv räddningsinsats.

Självmord är ett brett och mångfacetterat samhällsproblem där många aktörer har en roll att fylla. SSBF har inget uttalat uppdrag att verka förebyggande mot självmord. SSBF besitter dock kompetens och har under de senaste åren varit med och bidragit på området. Det förefaller logiskt att förebyggande åtgärder är vägen mot färre självmord, snarare än att förlita sig på att personer på väg att ta sitt liv ska identifieras och hindras i det akuta skedet. Psykisk ohälsa och sjukdomar som kan vara orsaker till självmord åtgärdas ju inte heller genom att själva handlingen förhindras.

SSBF har inte ansvar eller kompetens inom psykisk ohälsa och är således troligen inte den aktör som bör ta ett huvudansvar för att komma till rätta med självmorden. SSBF har dock möjlighet att verka förebyggande mot självmord genom att driva på åtgärder i den fysiska planeringen, att analysera data från räddningsinsatser och identifiera självmordstäta platser etcetera. Då SSBF inte har ett uttalat uppdrag att förebygga självmord behöver dock samtliga insatser ske på förfrågan eller i samverkan.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Förmedla erfarenheter från räddningsinsatser vid självmordssituationer till aktörer med möjlighet att genomföra förebyggande åtgärder (t.ex. identifierade självmordstäta platser i samhällsplaneringen)
- För dialog i samhället kring olika aktörers ansvar för att förebygga självmord för att tydliggöra SSBF:s roll
- Upprätthåll den nyligen anskaffade förmågan till räddningsinsats mot denna typ av olycka genom att kontinuerligt utbilda personalen

Olyckor med farliga ämnen

Olyckor med farliga ämnen är vanliga olyckor inom SSBF:s medlemskommuner. Mellan åren 2009-2012 larmades SSBF till ca 650 händelser av denna typ. Olyckorna hålls dock ofta begränsade i sin omfattning och ca 75 procent av insatserna avslutades inom en timme. Potential finns dock för större olyckor med farliga ämnen i regionen och internationella erfarenheter säger oss att de kan inträffa.

Cirka 1300 verksamheter inom SSBF:s område har i dagsläget tillstånd att hantera brandfarliga varor och cirka 200 stycken har tillstånd att hantera explosiv vara. Tillstånden för explosiv vara utgörs till största delen av hantering/förvaring av fyrverkerier.

I den s.k. Seveso-lagstiftningen, ställs krav på verksamheter som hanterar stora mängder farliga kemikalier för att förebygga och begränsa allvarliga kemikalieolyckor. Länsstyrelsen beslutar om vilka verksamheter som ska omfattas av skyldigheter vid farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor. År 2014 utgör 26 verksamheter inom SSBF:s område Farlig verksamhet enligt Länsstyrelsen och av dessa omfattas 14 stycken av Seveso-lagstiftningen varav fyra stycken tillhör den högre kravnivån. Dessa verksamheter har utökade krav ställda på sig att hantera verksamhetens olycksrisker.

Genom SSBF:s område går ett flertal utpekade transportleder för farligt gods på vilka en stor mängd transporter med ett brett spektrum av farliga ämnen transporteras. Dessa transporter medför potential för olyckor med farliga ämnen av en mängd olika sorter och med vitt skilda egenskaper. Genom Stockholms skärgård sker årligen ca 500 tankfartygsrörelser, främst med olja till Loudden, Kvarnholmen och Bergs oljehamn. Totalt rör det sig om ca 1,3 miljoner ton petroleumprodukter, som sedan transporteras vidare, vanligen via vägtransporter.

Förebyggande arbete

Att verka förebyggande mot olyckor med farliga ämnen är en del av SSBF:s samhällsuppdrag. De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för olyckor med farliga ämnen är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
SSBF ger information och rådgivning via bl.a. informationsfolders om säkerhet i hemmet, telefonjour, webbsidan (www.storstockholm.brand.se). På hemsidan finns information kring hur brandfarliga ämnen kan hanteras på ett säkert sätt men även om farliga verksamheter (var de är placerade och vilka deras inboende faror utgörs utav).

- **Kontrollera de enskildas efterlevnad av lagen**
SSBF utför tillsyn och utfärdar tillstånd enligt Lagen om brandfarliga och explosiva varor. SSBF utför tillsyn vid farlig verksamhet i samverkan med andra berörda myndigheter till exempel kommunernas miljökontor. SSBF medverkar även ofta vid den tillsyn av Seveso-verksamheter som länsstyrelsen och arbetsmiljöverket genomför.
- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**
SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden samt infrastrukturprojekt som medför bebyggelse i anslutning till verksamheter som hanterar farliga ämnen eller i anslutning till vägsträckor där farliga ämnen transporteras. SSBF kan då ge stöd kring tolkning av regelverk kring riskhantering och skyddsåtgärder, samt bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser.

Räddningstjänstförmåga

Olyckor med farliga ämnen (som kräver särskilda kem-resurser) är en händelsetyp där SSBF:s insatsförmåga bygger på samverkan med övriga räddningstjänstorganisationer i regionen. Samverkansavtal finns om gemensamma resurser och organisation vid denna typ av händelser. Förutsatt att de avsedda resurserna inte är upptagna, kan SSBF utföra en insats mot en större händelse med farliga ämnen efter begäran om räddningsresurser från andra räddningstjänstorganisationer i regionen enligt upprättade avtal. SSBF kan på egen hand genomföra insats mot vissa mindre allvarliga olyckor med farliga ämnen.

Vid en olycka med farliga ämnen kan SSBF bl.a. utföra livräddning och livräddande sanering, hantera läckage och utsläpp, inrymma och utrymma områden och byggnader samt släcka bränder som involverar brandfarlig vätska. SSBF kan även genomföra avancerad indikering (AI) mot okända ämnen, dock inte samtidigt som en kemdykarinsats genomförs.

Vid en olycka med farliga ämnen behöver samverkan ofta ske med bl.a. Polisen (hjälp med avspärrningar, utrymning av angränsande byggnader etc.), sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.), experter (gällande ämnets och anläggningens egenskaper och utformning) och andra räddningstjänster i regionen (understöd med särskilda kem-resurser enligt ingångna avtal) för att möta de drabbades totala hjälpbehov. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har även oljeskydds- och kemikalieskyddsdepåer.

En omfattande olycka med farliga ämnen ställer stora krav på SSBF:s ledningsorganisation. SSBF har förberedda planer för räddningsinsats för flera av de anläggningar som hanterar farliga ämnen.

Kort analys

Trots att SSBF:s medlemskommuner varit förskonade från stora händelser med farliga ämnen på senare år så finns fortsatt en stor inneboende fara med dessa ämnen. Trots förmåga genom samverkan inom regionen för att genomföra räddningsinsatser vid olyckor med farliga ämnen kan det i denna kategori ske olyckor som är utmanande för SSBF och för samhället i stort. Möjligheten att stärka förmågan i länet bör undersökas och övervägas. Snabbast insats vid dessa typer av händelser fås dock rimligen genom att den drabbade själv och/eller aktuella verksamheter har god förmåga att agera snabbt och rätt vid en olycka. För att människor inte ska skadas eller omkomma till följd av händelser med farliga ämnen krävs rätt förberedelser och förebyggande åtgärder.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer SSBF att vägen mot fortsatt få skadade och omkomna i olyckor med farliga ämnen framförallt går via en utveckling av det olycksförebyggande arbetet, bl.a. genom fortsatt stöd till medlemskommunerna och andra myndigheter vid riskhantering i tidiga skeden av samhällsbyggnadsprocessen. Stöd till enskilda som hanterar farliga ämnen bör också vara en del av strategin i den förebyggande verksamheten.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Tydlig kommunikation av SSBF:s förmåga till de aktörer som behöver anpassa sin beredskap till den, t.ex. farliga verksamheter.
- Förmågan att hantera stora olyckor med farliga ämnen ska säkerställas i samverkan med länets övriga räddningstjänstorganisationer.
- Utveckla SSBF:s förmåga att leda stora insatser och samverka med länets övriga räddningstjänstorganisationer.
- Tillse aktuell och relevant insatsplanering för verksamheter.
- Samöva med de verksamheter där sådant krav föreligger utifrån Seveso-lagstiftningen.
- Verka för god hantering av dessa risker i samhällsplaneringen.

Olycka på/i vatten, eller på öar utan vägförbindelse

Olycka på/i vatten, eller på ö utan vägförbindelse är en lågfrekvent händelse inom SSBF:s område, trots omfattande skärgårds- och vattenområden. En olycka som inträffar på/i vatten eller på ö utan vägförbindelse behöver hanteras annorlunda än vad som hade varit fallet om den inträffat på fastlandet. Typsituationen omfattar en insatsmiljö som kräver särskilda förberedelser och resurser. Totalt dog 129 personer i drunkningsolyckor i Sverige under 2013, varav 15 stycken drunknade inom Stockholms län⁹.

För gränsdragning mellan kommunal och statlig räddningstjänst i hamnar och vatten (Mälaren och Östersjön), dvs. ansvar avseende livräddning och miljöräddning till sjöss, har förbundet tillsammans med angränsande räddningstjänster, Kustbevakningen och Sjöfartsverket träffat en överenskommelse. Överenskommelsen medför att SSBF ansvarar för vattenområdet i enlighet med bilaga.

Man kan betrakta olyckorna inom detta område som två kategorier:

1. drunkningstillbud och övriga olyckor på/i vatten.
2. olyckor på öar utan vägförbindelse.

Vid drunkningstillbud är tidsaspekten avgörande för skadefallet. Olyckor på öar utan fast vägförbindelse liknar olyckor på fastlandet, men med den skillnaden att transporter över vatten tillkommer som en förutsättning för att nå den drabbade, vilket ofta är begränsande i vilka resurser som kan fås till platsen och hur snabbt.

Förebyggande arbete

De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för olyckor på/i vatten är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
SSBF utför informationsinsatser på t.ex. badplatser under sommaren. På SSBF:s webbsida finns information om vattensäkerhet och issäkerhet.

De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för olyckor på öar utan vägförbindelse är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
Utöver det som redogjorts för under BRAND I BOSTAD utför SSBF riktade informationsinsatser mot boende på öar där invånarna informeras om hur de kan skydda sig mot brand när de bor på platser där tillgången till räddningstjänst inte är lika stor som på land.
- **Kontrollera de enskildas efterlevnad av lagen**
SSBF utför tillsyn över fastighetsägare och nyttjanderättshavare av byggnader enligt LSO. SSBF tillser att brandskydds kontroll utförs av eldstäder i bostäder. SSBF tillståndsprövar verksamheter enligt LBE. Dessa myndighetskontroller sker även på öar.
- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**
SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden som syftar till att bygga på öar. SSBF kan då ge stöd kring tolkning av regelverk kring brandsäkerhet, samt bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser. Speciellt kan SSBF påtala vikten av ett gott byggnadstekniskt brandskydd när man bygger på öar där SSBF räddningstjänstförmåga är mer begränsad än på fastlandet.
- **Tillse att sotning sker**
SSBF tillser att sotning sker på öar. Sotning syftar till att minska risken för eldstadsrelaterade bränder i bl.a. bostäder. I småhus utgör denna kategori den vanligaste kända brandorsaken i nationell statistik¹⁰.

Räddningstjänstförmåga

SSBF kan utföra livräddning på och under vatten och släcka bränder på vatten i t.ex. fritidsbåtar och mindre fartyg. SSBF har även för närvarande avtal med Sjöfartsverket som medför att SSBF upprätthåller så kallade MIRG-styrkor (Maritime Incident Response Group). Dessa styrkor kan genomföra räddningsinsatser på större fartyg ute på vattnet.

SSBF har olika förmåga till insats på olika öar i regionen. SSBF kan genomföra en räddningsinsats på alla öar, men vilka och hur mycket resurser som kan fås till platsen och tidsperspektiven varierar. Generellt är förmågan högre på större mer bebodda öar och lägre på mindre och inte så bebodda öar.

Insatser på öar utan vägförbindelse kräver i regel speciella resurser för förflyttning etcetera, detta medför att SSBF har svårt att hantera mer än en större olycka på en ö i regionen åt gången.

⁹ Drunkningsolyckor 2013, Svenska Livräddningssällskapet

¹⁰ Nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till den enskilda, MSB 2009-14343

Det finns s.k. räddningsvårn på vissa öar som ofta kan ingripa vid en brand eller annan olycka, men det finns också öar som helt saknar räddningsresurser i vardagen. Räddningsvårn bygger dock helt på frivillighet hos lokalbefolkningen och en insats kan inte garanteras vid alla tillfällen. Vid alla större insatser på öar utan vägförbindelse behöver räddningsinsatsen förstärkas från land, vilket tar tid. Hur lång tid det tar beror bl.a. på var ön ligger, väderförhållanden, om det går färjetrafik till den med mera.

SSBF:s förmåga till räddningsinsatser är begränsad på öar i förhållande till förmågan på fastlandet. T.ex. har SSBF i dagsläget inte förmågan att snabbt påbörja en rökdykarinsats på de öar som saknar vägförbindelse, detta beror i första hand på att räddningsvårnen saknar rökdykningsförmåga.

Ljusterö är ett undantag i sammanhanget som den enda ö som saknar fast vägförbindelse men där en deltidsbrandstation finns. Det innebär att SSBF har en större förmåga till räddningsinsatser på Ljusterö och i regel kan påbörja en insats snabbare än på andra öar utan vägförbindelse.

Kort analys

De flesta drunkningstillbud sker i centrala Stockholm, där SSBF har en god förmåga till insats. Vägen mot färre döda i drunkningsolyckor går troligen via en utveckling av olycksförebyggande arbete och att stärka invånarnas egen förmåga.

Olyckor ute i skärgården, på öar utan fast vägförbindelse, har en sämre möjlighet till snabb hjälp. Här bör skyddet stärkas, dels genom enskilda åtgärder, dels genom bättre samverkan mellan samhällets totala resurser. Trots detta kommer det även i framtiden att ställas större krav på de enskilda, boende på skärgårdsöar, att själv vidta åtgärder för att stärka skyddet mot olyckor. En satsning på skyddet mot olyckor i skärgården påbörjades under 2014.

Inriktning för perioden 2016-2019:

Olyckor i/på vatten:

- Bibehåll förmåga till insatser vid olyckor i/på vatten (t.ex. drunkningstillbud eller bränder i båtar).

Olyckor på öar utan vägförbindelse:

- Fortsätt påbörjad satsning med utbildning, råd och stöd till invånare i skärgården för att tillgodose kunskapsbehov vid lägre tillgänglighet till räddningstjänst.
- Stärk räddningstjänstförmågan på öar utan vägförbindelse genom en anpassning av båtressursers användning inom SSBF (se båtutredning från 2014).
- Öka samverkan med frivilliga i lokalsamhället i syfte att både stärka räddningstjänstförmåga men också lokalsamhällets egna förmåga att förebygga och agera.
- Se över möjligheten att utveckla brandvårnens verksamhet och förmåga.

Översvämning i stadsmiljö

Stora delar av SSBF:s medlemskommuner ligger nära vatten och ett stort antal byggnader är placerade i områden som översvämmas då det beräknade 100-årsflödet uppkommer. Detta ska ses i ljuset av att extremväder spås bli vanligare i framtiden. Översvämningar i stadsmiljö är en lågfrekvent händelse men med potential att ge upphov till omfattande skador på både egendom och miljö. Större översvämningar i stadsmiljö kan även innebära allvarliga störningar på viktiga samhällsfunktioner. Samverkan är en förutsättning för ett effektivt agerande vid denna typsituation.

Vid en dialogdag under 2015 där tjänstemän från olika delar av SSBF:s medlemskommuner och personal från SSBF deltog framkom det att det finns oklarheter kring olika aktörers ansvar kring översvämningar. SSBF upplever otydliga förväntningar på i vilken utsträckning organisationen ska kunna verka vid översvämningar.

Förebyggande arbete

SSBF ska utan att andras ansvar inskränks verka förebyggande mot andra olyckor än bränder. De olycksförebyggande strategier/förmågor SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för översvämningar i stadsmiljö är:

- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**

SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden samt infrastrukturprojekt som medför bebyggelse nära vatten. SSBF kan i dessa ärenden ge stöd genom att påtala och skapa medvetenhet kring översvämningens risk.

Räddningstjänstförmåga

Översvämningar i stadsmiljö är en händelsetyp mot vilken SSBF inte specifikt har dimensionerat sin förmåga. SSBF:s insatsorganisation är i dagsläget dimensionerad och anpassad för bistå med resurser i form av ledning, kunskap och personal mot denna händelsetyp men har ingen egen utrustning för att pumpa vatten eller stoppa vattenmassors framfart. SSBF har en begränsad erfarenhet från denna typ av händelser. En omfattande översvämning kan därför snabbt överstiga SSBF:s förmåga.

SSBF förfogar i dagsläget endast över mindre pumpar vars kapacitet snabbt blir otillräcklig både när det gäller antal och pumpförmåga vid en omfattande översvämning. MSB förfogar över vissa nationella depåer med pumpar och bariärmaterial som kan lånas vid översvämningar. Mängden material är dock begränsad även i dessa och de riskerar behövas av många om omfattande skyfall eller översvämningar av stora vattendrag sker.

Vid en översvämning i stadsmiljö behöver samverkan ofta ske med bl.a. den drabbade kommunen (Krisledning och tillgång till materiel etc.), SMHI och experter (prognoser och bedömning av sannolikheten för ras och skred etc.), privata aktörer och frivilligorganisationer, försäkringsbolag, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (översvämningmateriel m.m.), Försvarsmakten/Hemvärnet (personal och utrustning) och Släckmedelscentralen (pumpar etc.) för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

Vid omfattande översvämningar som drabbar många (t.ex. vid ihållande skyfall) har SSBF möjligheten att ta normativa beslut kring vad som är att betrakta som räddningstjänst. Detta görs också i regel i dessa situationer. I praktiken innebär det att det i dessa fall inte bedöms som kommunal räddningstjänst att t.ex. assistera privatpersoner med fyllda källare etcetera och ingen insats görs då mot denna typ av händelse. SSBF:s resurser behöver då istället inriktas mot att skydda verksamheter som är avgörande för samhällets funktionalitet.

Kort analys

Prognosen om alltmer frekvent återkommande extremväder innebär att översvämningar i stadsmiljö troligen kommer bli en mer frekvent händelse i framtiden. SSBF har inte de materiella resurserna för att möta denna typ av olyckor på egen hand. En fördjupad samverkan är och kommer vara en förutsättning för SSBF:s förmåga mot denna händelsetyp.

SSBF bedömer även att en stor del av lösningen ligger inom ramen för samhällets förebyggande arbete. Hänsyn kan tas vid planering av ny bebyggelse och analyser och åtgärder kan även behöva vidtas i befintlig bebyggelse. Då SSBF inte har ett uttalat uppdrag att förebygga översvämningar behöver samtliga insatser från SSBF ske på förfrågan eller i samverkan.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Säkerställ förmåga att agera vid översvämningar genom proaktiv samverkan (avtal, övningar etc.) och en inventering av tillgängliga resurser i samhället.
- För dialog med medlemskommuner och andra aktörer om hanteringen av större översvämningar i regionen samt det förebyggande arbetet.

Brand i höga byggnader

Inom SSBF:s geografiska område finns ett antal höga byggnader. Dessa objekt har tidigare varit ovanliga men på senare år har antalet ökat och trenden verkar hålla i sig. Dessa byggnader innebär en utmaning för räddningstjänstens förmåga, både taktiskt och tekniskt. Typsituationen omfattar en insatsmiljö som kräver särskilda förberedelser och resurser. I höga byggnader innebär de långa trapphusen även att självutrymning blir mer tidskrävande än i lägre bebyggelse och i vissa fall kan totalutrymning vara svårt att genomföra. Brand i hög byggnad (>8 våningsplan) är en lågfrekvent händelse men med potential att ge upphov till omfattande skador på människor och egendom. Typsituationen innefattar ett brett spektrum av verksamheter från vård och restauranger till bostäder och kontor.

Under senare år har krav på tekniska system för att underlätta räddningstjänstens insats i höga byggnader införts i byggreglerna¹¹.

¹¹ Från BBR 19, BFS 2011:26

Förebyggande arbete

Att verka förebyggande mot bränder i höga byggnader skiljer sig mot förebyggande arbete i lägre byggnader på så sätt att brandskyddet ofta är beroende av ett stort antal tekniska system. De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för bränder i bostäder är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
SSBF ger information och rådgivning via bl.a. informationsfoldrar om säkerhet i hemmet, telefonjour, webbsidan (www.storstockholm.brand.se) och vid uppföljningsbesök i byggnader efter att en brand har skett. SSBF utför också utbildningar för bl.a. kommunanställda i medlemskommunerna. Brandskydd är kärnan i dessa utbildningar och kunskapen som förmedlas är direkt applicerbar på skydd mot t.ex. bränder i höga byggnader.
- **Kontrollera de enskildas efterlevnad av lagen**
SSBF kan utföra tillsyn över fastighetsägare och nyttjanderättshavare av byggnader enligt LSO. Detta utförs i dagsläget inte i människors egna boenden, utan inriktas mot gemensamma utrymmen som t.ex. en bostadsrättsförening eller utrymmen som en verksamhet har ansvar för t.ex. en restaurang. SSBF tillser att brandskyddskontroll utförs av eldstäder i bostäder och av imkanaler.
- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**
SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden som syftar till att bygga höga byggnader. SSBF kan då ge stöd kring tolkning av regelverk kring brandsäkerhet, samt bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser.
- **Tillse att sotning sker**
Sotning syftar till att minska risken för eldstadsrelaterade bränder i bl.a. bostäder. I småhus utgör denna kategori den vanligaste kända brandorsaken i nationell statistik¹².

Räddningstjänstförmåga

Bränder i höga byggnader (>8 våningsplan) är en händelsetyp som SSBF har en begränsad erfarenhet ifrån. Organisationen är dimensionerad för att kunna hantera dessa bränder när de sker på lägre nivå men högre höjder försvårar insatsen och gör den mer resurskrävande. I högre byggnader blir SSBF även beroende av insatsfrämjande tekniska installationer till exempel fungerande hissar och pumpar för att få upp brandvatten. Förutsatt att ingen annan resurskrävande händelse pågår samtidigt, kan SSBF utföra insatser mot två bränder i höga byggnader på olika ställen i regionen samtidigt. Ledningsförmågan kan dock bli en begränsande faktor.

Vid en brand i en hög byggnad kan SSBF bl.a. i livräddande syfte söka efter personer i farlig miljö, omhänderta skadade initialt och föra dem till sjukvård, begränsa och/eller släcka brand samt rädda värdefull egendom. Samtliga dessa åtgärder måste dock ske invändigt eftersom räddningstjänstens höjdfordon endast når 8 våningar över mark.

Vid en brand i en hög byggnad behövs samma typ av samverkan som vid en lägre byggnad. Samverkan behöver ofta ske med bl.a. polisen (hjälp med avspärrningar, utrymning av angränsande byggnader etc.), sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.) och försäkringsbranschen (samordning av restvärdesräddning, försäkringsfrågor etc.) för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

Kort analys

Hög byggnadshöjd är försvårande för SSBF:s insats. SSBF har en begränsad erfarenhet av denna typ av bränder och insatserna kan endast ske invändigt. Samtidigt är SSBF beroende av i byggnaden inneboende fungerande tekniska system. Sammantaget innebär ovanstående att längre tid krävs för att komma den drabbade till undsättning i en hög byggnad i jämförelse med i en lägre byggnad.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Ta fram och implementera taktik anpassad till nya tekniska system för räddningsinsats i höga byggnader.
- Fortsätta vara en aktiv part i plan- och byggprocesser kring höga byggnader för att tillse både möjlighet till räddningsinsatser och ett förebyggandeperspektiv.
- Aktivt arbete med råd, stöd och kontroll mot fastighetsägare och nyttjanderättshavare av höga byggnader då behovet av kunskap om funktion hos tekniska system och underhållet av dessa har en central roll i brandskyddet.
- Utveckla insatsplanering och tekniska ledningsstöd vid insats för höga byggnader.
- Sök vara en aktiv part i och ta del av forskning och utveckling på området säkerhet i höga byggnader.

¹² Nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till den enskilda, MSB 2009-14343

Brand i kulturhistorisk bebyggelse

Det finns på flera platser inom SSBF:s medlemskommuner en omfattande bebyggelse med ett stort kulturhistoriskt värde. Allt från Gamla Stan i Stockholm och trähusbebyggelsen i Vaxholm till kyrkor till slott och herrgårdar utspridda i medlemskommunerna. I många fall medför dessa kulturhistoriska byggnader en förhöjd risk för brand och brandspridning till exempel på grund av korta avstånd mellan byggnader eller begränsade möjligheter till skyddsåtgärder på grund av att byggnaderna ska bevaras i sitt ursprungligt skick.

Brand i kulturhistorisk bebyggelse är en lågfrekvent händelse men med potential att ge upphov till omfattande skador på särskilt skyddsvärd egendom. Eftersom dessa byggnader inte är uppförda med ett modernt brandskydd innebär en inträffad brand ofta stora konsekvenser och svårhanterliga förlopp. Händelsetypen kan därför kräva en omfattande resursuppbyggnad.

Förebyggande arbete

Att verka förebyggande mot bränder är centralt i SSBF:s uppdrag. De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för bränder i kulturhistorisk bebyggelse är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
Det som redovisas under BRAND I BOSTAD gäller även här. Specifikt riktad information kring bränder i kulturhistorisk bebyggelse förekommer normalt inte.
- **Kontrollera de enskildas efterlevnad av lagen**
SSBF kan utföra tillsyn över fastighetsägare och nyttjanderättshavare av byggnader enligt LSO. SSBF tillser att brandskyddskontroll utförs av eldstäder i bostäder och imkallnader. SSBF tillståndsprövar verksamheter enligt LBE. Hänsyn tas i dessa processer till bevarandet av viktig kulturmiljö.
- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**
SSBF är ibland inblandade i byggärenden vid ändring eller ombyggnation av kulturhistorisk bebyggelse. SSBF kan då ge stöd kring tolkning av regelverk kring brandsäkerhet, samt bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser.
- **Tillse att sotning sker**
Sotning syftar till att minska risken för eldstadsrelaterade bränder i bl.a. bostäder. I småhus utgör denna kategori den vanligaste kända brandorsaken i nationell statistik¹³.

Räddningstjänstförmåga

SSBF är väl medvetna om de utmaningar som räddningstjänsten kan ställas inför vid en brand i kulturhistoriska byggnader som saknar dagens brandskyddskrav. Risken för en snabb brandspridning, både inom och mellan byggnader, kan vara större än vad som annars är vanligt. Genom särskild planering för dessa objekt ser SSBF till att stora resurser snabbt finns tillgängliga. Dessutom krävs förstärkta ledningsresurser för att hantera både insatsen och samverkan med Polisen, sjukvården, fastighetsägare med flera. SSBF har även ett speciellt höjdfordon för insatser i trånga gränder vid gammal bebyggelse. SSBF bedöms kunna genomföra en effektiv insats i denna typ av miljö, men detta förutsätter att kraftfull insats kan verkställas direkt.

Vid en brand i kulturhistorisk bebyggelse kan SSBF i livräddande syfte söka efter personer i rökfylld miljö, omhänderta skadade initialt och föra dem till sjukvård, begränsa och/eller släcka brand samt rädda värdefull egendom. Olyckstypen har dock potential till att snabbt utvecklas till ett läge med många skadade och stor brandspridning. I detta läge kommer inte SSBF:s resurser att vara tillräckliga, utan förstärkning från angränsande räddningstjänster måste ske. Vid en omfattande brand kan därför endast en sådan händelse åtgången hanteras effektivt under normalberedskap.

Kort analys

Gamla kulturhistoriska byggnader har sällan lika hög brandskyddsnivå som modern bebyggelse. Detta innebär att kraven på ökat skydd måste balanseras mot önskemålen att bevara det kulturhistoriska värdet i byggnaderna. Genom ökad information skulle brandskyddet kunna stärkas t.ex. vid ombyggnationer/renoveringar, utan att byggnadernas unika egenskaper går förlorade. Fastighetsägare och boende behöver ha kännedom om problembilden för att kunna hantera sitt ansvar på bästa sätt.

¹³ Nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till den enskilda, MSB 2009-14343

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Aktivt arbete med råd, stöd och kontroll mot fastighetsägare och nyttjanderättshavare av kulturhistorisk bebyggelse.
- Bibehålla insatsförmåga i kulturhistorisk bebyggelse genom fortsatt anpassning av larmplaner och taktik, samt utveckla förmågan att i samverkan identifiera och skydda kulturhistoriskt värdefull egendom under räddningsinsatser.
- Vara en aktiv part i plan- och byggprocesser kring ombyggnader av kulturhistorisk bebyggelse för att tillse både möjlighet till räddningsinsatser och ett förebyggandeperspektiv.
- Utveckla SSBF:s förmåga att leda stora räddningsinsatser.
- Utveckla insatsplanering och tekniska ledningsstöd vid insats.

Brand i undermarksanläggningar

Inom SSBF:s geografiska område finns det en omfattande undermarksbebyggelse. Fler anläggningar är dessutom under byggnation eller i planeringsstadiet. Dessa anläggningar utgörs av bland annat tunnelbana, järnvägstunnlar, vägtunnlar, köpcentrum och affärer, fordonsdepåer och berggrum av olika slag. Ett stort antal servicetunnlar för fjärrvärme, el, tele och data löper även under flera av SSBF:s tätbebyggda områden. En brand i en del av en undermarksanläggning med viktig infrastruktur kan medföra stora konsekvenser inte bara inom SSBF:s geografiska område men även för regionen och landet. Denna händelsetyp kan innebära en allvarlig störning av samhällsviktiga funktioner. Samverkan är en förutsättning för ett effektivt agerande vid denna typsituation.

Brand i undermarksanläggningar innebär en utmaning för räddningstjänstens förmåga, både taktiskt och tekniskt. Typsituationen omfattar en insatsmiljö som kräver särskilda förberedelser och resurser.

Förebyggande arbete

Att verka förebyggande mot bränder i undermarksanläggningar är en del av SSBF:s samhällsuppdrag. De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för bränder i undermarksanläggningar är:

- **Kontrollera de enskildas efterlevnad av lagen**
SSBF kan utföra tillsyn över anläggningsägare och nyttjanderättshavare av undermarksanläggningar enligt LSO. Detta genomförs normalt i anläggningar med hög personintensitet t.ex. i tunnelbanan.
- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**
SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden samt infrastrukturprojekt som medför bebyggelse av nya undermarksanläggningar. SSBF kan i dessa ärenden ge stöd kring tolkning av regelverk kring brandsäkerhet och riskhantering, samt bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser. SSBF har även speciella dialoger med förvaltare av tunnlar som t.ex. Fortum.

Räddningstjänstförmåga

Bränder i undermarksanläggningar är en händelsetyp som SSBF har en begränsad erfarenhet av. SSBF:s förmåga i denna typ av miljö är begränsad och stora resurser behövs redan i det inledande skedet av en räddningsinsats, varför endast en sådan händelse kan hanteras effektivt i taget i regionen.

SSBF har de senaste åren bedrivit forskning på området räddningsinsatser i undermarksanläggningar. Resultatet av forskningen visar att SSBF har förmågan att genomföra sondering av känd tunnelmiljö till ett begränsat djup 10-30 min efter ankomst till platsen vid en brand. I större undermarksanläggningar eller om en brand behöver bekämpas innan sonderingen kan påbörjas blir insatsen fördröjd och stora resurser kan behöva tas i anspråk. SSBF har inte i dagsläget förmågan att bistå vid utrymning långt in i undermarksanläggningar om en omfattande brand pågår. Ovan redovisade tider är för långa för att en livräddande insats ska kunna genomföras effektivt. En släckinsats och sökning efter kvarvarande personer bedöms som osannolik innan utrymningen är klar.

En omfattande olycka i en undermarksanläggning kommer, förutom stora räddningsresurser, även att kräva ett omfattande ledningsarbete och en stor samverkan med andra räddningstjänster samt samhället i övrigt, vilket sammantaget innebär en stor belastning på SSBF.

Exempel – större brand i tunnelbanetåg

Vid en omfattande brand i ett tunnelbanetåg i trafik är det troligt att SSBF:s insats utifrån förmåga och omständigheter i dagsläget kommer inriktas på att hjälpa personer i nöd upp från perronger till frisk miljö utomhus. Bara att göra det kommer troligen uppta stora resurser för SSBF. Att SSBF kommer att kunna ta sig fram till det brinnande tåget och undsätta nödställda personer där inom en tid där det finns liv att rädda är mycket osannolikt i tyfallet.

Kort analys

Brand i undermarksanläggningar är en händelsetyp mot vilken SSBF har en begränsad förmåga att genomföra räddningsinsats. SSBF har en begränsad erfarenhet av denna typ av bränder och insatserna kan endast ske efter lång tid och omfattande resursuppbyggnad. Åtgärder för att vara snabbare på plats med räddningsresurser och kunna påbörja en räddningsinsats snabbare bör undersökas. Bäst säkerhet uppnås dock om de drabbade kan sätta sig själva i säkerhet. Tekniska system för att släcka eller begränsa en brand bedöms även kunna spela en avgörande roll för säkerhetsnivån i undermarksanläggningar.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer SSBF att vägen mot fortsatt få skadade och omkomna i bränder i undermarksanläggningar framförallt går via en utveckling av det olycksförebyggande arbetet, bl.a. genom fortsatt utvecklad analys av problembild och åtgärd-effektsamband för att kunna ändamålsanpassa åtgärder. Rätt stöd till medlemskommunerna och andra myndigheter bedöms även spela en central roll för brandsäkerheten i undermarksanläggningar. Det förebyggande arbetet behöver utvecklas eftersom att anpassa SSBF:s organisation för att kunna genomföra mycket effektiva och säkra räddningsinsatser i undermarksmiljö skulle innebära stora kostnader.

SSBF insatsförmåga i undermarksanläggningar behöver dock också utvecklas, både för att kunna genomföra en så effektiv insats som möjligt men också för att hantera dessa riskabla insatser väl ur ett arbetsmiljöperspektiv.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Vara en drivande part i utvecklingen av säkerheten i befintliga undermarksanläggningar för att verka för en tillräcklig säkerhet anpassad till SSBF:s begränsade insatsförmåga.
- Utveckla och implementera taktik och metod vid räddningsinsatser i undermarksanläggningar utifrån resultatet av forskningsstudierna METRO och Taktik och Metodik mot brand i undermarksanläggningar (TMU) samt internationella erfarenheter.
- Vara en aktiv part vid planering och byggande av nya undermarksanläggningar (bl.a. projektering av ny tunnelbanelinje) för att verka för en tillräcklig säkerhet anpassad till SSBF:s begränsade insatsförmåga.
- Utveckla SSBF:s förmåga att leda stora räddningsinsatser.

Kommunikationsolycka i svårtillgänglig terräng med många skadade

En kommunikationsolycka i svårtillgänglig terräng med många skadade är en händelsetyp som har låg sannolikhet att ske. Händelsetypen kan dock ske utifrån den infrastruktur och de erfarenheter som finns från kommunikationsolyckor, t.ex. urspårning utav tåg, som inträffat i regionen. Kommunikationsolycka i svårtillgänglig terräng med många skadade är en händelse som kan få allvarliga konsekvenser. Typsituationen innebär en omfattande samhällspåverkan. Denna händelsetyp innebär en allvarlig störning av samhällsviktiga funktioner. Samverkan är en förutsättning för ett effektivt agerande vid denna typsituation.

Förebyggande arbete

SSBF ska utan att andras ansvar inskränks verka förebyggande mot andra olyckor än bränder. I dagsläget bedriver SSBF inget förebyggande arbete mot kommunikationsolyckor i svårtillgänglig terräng med många skadade. Detta arbete bedrivs istället av Trafikverket/Landstinget gällande tågtrafiken och Transportstyrelsen gällande flygtrafiken.

Räddningstjänstförmåga

Kommunikationsolyckor i svårtillgänglig terräng med många skadade är inte en händelsetyp som SSBF är dimensionerat för att kunna hantera. SSBF har ett fåtal egna fordon eller transportresurser avsedda för svår terräng. Inte heller finns några avtal skrivna för att tillgodose detta behov om det skulle uppkomma. SSBF förfogar dock över en lastväxlarenhet avsedd för tung räddning (lyftning/klippning mm) och på Värmdö brandstation finns landstingets katastrofenhet. Den innehåller bland annat två stora sjukvårdstält med 21 bårar. Händelsetypen innebär ett omfattande behov av resurser både från den egna organisationen, andra räddningstjänstorganisationer i regionen och från övriga landet.

Vid en kommunikationsolycka i svårtillgänglig terräng med många skadade kan SSBF omhänderta skadade och drabbade samt leda och koordinera omfattande räddningsinsatser, men även om samtliga SSBF:s resurser finns tillgängliga riskerar de snabbt att bli otillräckliga.

Vid händelsetypen behöver samverkan ske med bl.a. Polisen (hjälp med avspärningar, etc.), sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.), Trafikverket (trafikstopp, lokalisering var händelsen inträffat etc.), Försvarsmakten (transporter etc.), Frivilliga hjälporganisationer (materiel, mat, sjukvård etc.), Media (kriskommunikation), drabbade kommuner och andra räddningstjänster i regionen för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

Vid denna olyckstyp måste hela samhället snabbt kunna ställa om, och inrikta tillgängliga resurser mot att hantera olyckan och dess följder. Denna typ av händelse skulle typiskt leda till att samhällets (t.ex. kommunens och landstingets) krishanteringsorganisationer aktiveras och skulle bli en angelägenhet för många fler än SSBF.

Kort analys

SSBF är inte dimensionerat för kommunikationsolyckor i svårtillgänglig terräng med många skadade och har inte materiel eller resurser för att på egen hand hantera denna händelsetyp. Samverkan är en förutsättning för att SSBF ska kunna genomföra en räddningsinsats vid denna typ av olyckor. Åtgärder för att effektivisera samverkan med andra organisationer i syfte att stärka den egna förmågan bör undersökas. Förberedande åtgärder inom den egna organisationen för att kunna hantera omfattande händelser bör även undersökas.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Utveckla SSBF:s förmåga att leda stora räddningsinsatser.
- Säkerställa förmågan att samverka med andra organisationer såsom relevanta myndigheter och frivilligorganisationer.
- Inventera och säkerställ tillgången till resurser för transporter i svårtillgänglig terräng (behov utifrån riskbild och ingångna avtal).

Brand i komplicerade byggnader, t ex köpcentrum eller större industrier

Komplicerade byggnader är vanligt förekommande inom SSBF:s geografiska område. Fler byggnader är dessutom under byggnation eller i planeringsstadiet. Det kan röra sig om ett brett spektrum av verksamheter från industrier och köpcentrum till flygplatser och sjukhus.

Bränder i stora komplicerade byggnader är en lågfrekvent händelsetyp men med potential att ge upphov till stora konsekvenser. Risken för omfattande rökspridning är stor, eftersom dessa byggnader normalt innebär stora öppna volymer, och det innebär risk för stora egendomsskador. Antalet omkomna eller skadade i offentliga miljöer är dock lågt satt i relation till exempelvis boenden. Viktigt att notera är att dessa miljöer är platser där de enskilda inte kan påverka sin egen säkerhet något som normalt innebär en inneboende förväntning om att samhället ska ta ett större ansvar. Storleken på byggnaderna medför ofta en utmaning för räddningstjänstens förmåga, både taktiskt och tekniskt. Typsituationen omfattar en insatsmiljö som kräver särskilda förberedelser och resurser.

Förebyggande arbete

Att verka förebyggande mot bränder är centralt i SSBF:s uppdrag. De olycksförebyggande strategier SSBF har som avser att indirekt eller direkt påverka risken för bränder i komplicerade byggnader är:

- **Stärka de enskildas förmåga att skydda sig mot brand och andra olyckor**
Det som redovisas under BRAND I BOSTAD gäller även här. Specifikt riktad information kring bränder i komplicerade byggnader förekommer normalt inte.
- **Kontrollera de enskildas efterlevnad av lagen**
SSBF utför tillsyn över fastighetsägare och nyttjanderättshavare av byggnader enligt LSO. SSBF tillser att brandskyddskontroll utförs av imkanaler. SSBF tillståndsprövar verksamheter enligt LBE och genomför tillsyn enligt LBE.
- **Stödja medlemskommunerna och andra myndigheter inom brandskydd och annat olycksförebyggande arbete**
SSBF arbetar aktivt med att komma in tidigt och medverka i relevanta plan- och byggärenden som medför komplicerade byggnader uppförs. SSBF kan då ge stöd kring tolkning av regelverk kring riskhantering och skyddsåtgärder, samt bevaka och ge synpunkter kring möjligheten att genomföra räddningsinsatser.
- **Tillse att sotning sker**
Sotning syftar till att minska risken för bränder.

Räddningstjänstförmåga

SSBF:s organisation är anpassad för att kunna hantera denna typ av komplicerade bränder, men de utgör en utmaning för räddningstjänstorganisationen. SSBF är medvetet om de svårigheter som kan uppstå vid bränder i dessa komplicerade och stora anläggningar, där ofta många personer uppehåller sig, vilka många gånger inte är informerade om

hur en utrymning är tänkt att ske. Beroende på omfattning kan SSBF maximalt hantera 1-2 av dessa olyckor effektivt samtidigt i regionen. Olyckan kan snabbt växa så att SSBF:s samlade resurser måste tas i anspråk. Framför allt kan det stora antalet personer som kan vara berörda medföra en stor belastning på förmågan, både för räddningspersonal men även för ledningsorganisationen. Vidare kan en komplicerad byggnadsutformning försvåra räddningsinsatsen.

Vid en brand i en större komplicerad byggnad kan SSBF bl.a. i livräddande syfte söka efter personer i farlig miljö, stödja en utrymning av byggnaden, omhänderta skadade initialt och föra dem till sjukvård, begränsa och/eller släcka brand samt rädda värdefull egendom. Samverkan behöver ofta ske med bl.a. Polisen (hjälp med avspärningar, utrymning av angränsande byggnader etc.), sjukvården (sjukvård på plats, ambulanstransport etc.) och försäkringsbranschen (samordning av restvärdesräddning, försäkringsfrågor etc.) för att möta de drabbades totala hjälpbehov.

Kort analys

SSBF har en begränsad erfarenhet av bränder i dessa komplicerade byggnader. De utgör en utmaning för SSBF vid räddningsinsatser, inte minst för ledningsorganisationen, för att åstadkomma insatser som är både effektiva och säkra ur ett arbetsmiljöperspektiv. Säkerheten för personer som arbetar eller vistas i anläggningen bygger till stor del på byggnadstekniska system och en väl fungerande intern säkerhetsorganisation.

Inriktning för perioden 2016-2019:

- Säkerställ SSBF:s insatsförmåga i komplicerade byggnader genom att utveckla arbetet med att förbereda för räddningsinsatser genom t.ex. insatsplanering, tekniska stöd på skadeplats och samverkan med fastighetsägare och nyttjanderättshavare av byggnader.
- Bibehålla kontroll av och stöd till gott brandskydd i publika byggnader utifrån den bedömning av behov som gjorts, men undersök möjligheten att flytta resurser till större samhällsproblem såsom bränder i bostäder.
- Utveckla SSBF:s förmåga att leda och koordinera stora räddningsinsatser.

Bilaga - Program för uppföljning av verksamhet som utförs av privata utförare

Enligt kommunallagen ska SSBF en gång per mandatperiod anta ett program för verksamhet som utförs av privata utförare. Programmet ska beskriva de politiska målen och inriktningen för verksamheten samt hur kontroll och uppföljning kommer att bedrivas. Syftet är bl.a. att säkerställa enskildas rätt till insyn i hur verksamheten bedrivs.

Bakgrund

Inom SSBF:s område finns det cirka 165 000 rök- och imkanaler som omfattas av krav på regelbunden brandskyddskontroll. Enligt nu gällande frister (2015-01-01) ska ca 31 000 objekt brandskyddskontrolleras årligen. De flesta av dessa kanaler ska dessutom rengöras (sotas) med jämna mellanrum. Sotningsfristerna, som varierar beroende på vilken typ av kanal det rör sig om, beslutas av förbundets medlemskommuner. Enligt gällande beslut innebär detta att i genomsnitt ca 58 000 objekt ska sotas årligen.

Sotning och brandskyddskontroll sker genom avtal med upphandlade företag som har kompetens och kapacitet att utföra uppdraget. I uppdragen för brandskyddskontroll ingår det att kontrollera att sotning har utförts.

Inriktning 2016-2019

- Eftersom brandskyddskontroll inkluderar kontroll av hur sotning genomförts kommer inte avtal att tecknas med samma företag om sotning och brandskyddskontroll inom ett och samma område.
- Sotning och brandskyddskontroll ska ske enligt föreskrivna frister och taxor samt även i övrigt i enlighet med förvaltningslagens krav på myndighetsutövning.
- Enkätundersökning till hushåll där sotning/brandskyddskontroll skett ska genomföras av upphandlade företag enligt avtal.

SSBF:s kontroll

SSBF får årligen en kopia på företagens objektsförteckningar. Registret ska vara uppställt i kolumner med följande rubriker: Folionummer, ägare, kontaktuppgifter, nyttjanderättshavare, fastighetsbeteckning, fastighetens adress, kontrollpliktiga objekt med respektive tillämpade frister samt utförandedatum under avtalstiden. Handläggare på SSBF kontrollerar att sotning och brandskyddskontroll har skett i avtalad omfattning. SSBF ska dessutom årligen genomföra dokumenterade besök hos företagen.

Beslut på delegation t.ex. förelägganden om åtgärder ska redovisas för direktionen. Kopia på förelägganden ska lämnas in till SSBF.

Resultatet av enkätundersökning redovisas årligen för direktionen.

Utveckling

Eftersom de objektsregister som finns, av hävd tillhör sotarmästarna saknar SSBF en fullständig kontroll av såväl antal som placering av de kanaler som omfattas av krav på brandskyddskontroll. Underhand som nya avtal träffats har detta reglerats så att SSBF nu har rätt att få del av dessa register. Registren förs dock på olika sätt hos de olika sotarna, sällan kompatibla med SSBF:s datorstöd. Mot bakgrund av det stora antal kanaler det handlar om innebär detta att SSBF inte har full kontroll över att sotning och brandskyddskontroll till fullo sker på föreskrivet sätt.

För att få bättre kontroll avser SSBF att upprätta ett centralt register för alla kanaler.

Hänvisningstabell utifrån krav på innehåll	Lag/annat	Sida/kapitel
Ska ange målen för kommunens förebyggande verksamhet (SSBF:s del)	LSO	Kap. 4.1
Ska ange målen för kommunens räddningstjänstverksamhet	LSO	Kap. 4.2.
Ska ange de risker för olyckor som finns i kommunen och kan leda till räddningsinsatser	LSO	Kap. 3 och bilaga: Analys och inriktningar
Ska ange hur kommunens förebyggande verksamhet är ordnad och hur den planeras	LSO	Kap. 4.1, kap. 2 och bilaga: Analys och inriktningar
Ska ange vilken räddningstjänstförmåga kommunen har	LSO	Kap. 4.2 och bilaga: Analys och inriktningar
Ska ange vilken räddningstjänstförmåga kommunen avser skaffa sig	LSO	Kap. 4.2 och bilaga: Analys och inriktningar
Ska ange vilka resurser kommunen har (räddningstjänst)	LSO	Kap. 2, kap. 4.2 och bilaga: Analys och inriktningar
Ska ange vilka resurser kommunen avser skaffa sig (räddningstjänst)	LSO	Kap. 4.2 och bilaga: Analys och inriktningar
Förmågan ska redovisas för fredstid	LSO	Kap. 4.2 och bilaga: Analys och inriktningar
Förmågan ska redovisas för tid under höjd beredskap	LSOI	Kap. 4.2 (ska utvecklas)
Ska innehålla uppgifter om samverkan med andra kommuner, och med statliga myndigheter och enskilda	FSO	Kap. 2, 4, 5 samt bilagorna: Avtal respektive Analys och inriktningar .
Ska innehålla uppgifter om hamnar och dess gränser i vatten	FSO	Bilaga: Hamnar och dess vatten

Berörda myndigheter enligt
sändlista

Samrådsremiss - Storstockholms brandförsvärs handlingsprogram 2016-2019

Storstockholms brandförsvär (SSBF) är ett kommunalförbund med uppgift att skapa trygghet för de som bor, vistas och verkar i tio kommuner i Stockholms län. Medlemskommuner är Danderyd, Lidingö, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker.

Direktionen för Storstockholms brandförsvär styr förbundet bland annat genom ett handlingsprogram för verksamheten. Handlingsprogrammet är utformat i enlighet med kraven i *Lag (2003:778) om skydd mot olyckor*, men omfattar hela verksamheten i förbundet. Ett förslag till handlingsprogram för åren 2016-2019 skickas härmed på samrådsremiss till berörda myndigheter, för synpunkter innan beslut fattas om ett nytt handlingsprogram.

Eventuella remissvar ska vara Storstockholms brandförsvär tillhanda senast 2015-09-28. Synpunkter på innehållet i förslaget till nytt handlingsprogram bör hänvisa till kapitel, sidnummer och stycke för att underlätta fortsatt arbete.

Remissvar skickas till registrator@ssbf.brand.se

Vänliga hälsningar

Svante Borg
Förbundsdirektör

